

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO ROZVOJA

**Potenciál a perspektívy cezhraničnej spolupráce Nitrianskeho
kraja
Diplomová práca**

Študijný program:	Regionálny rozvoj
Študijný odbor:	6218800 Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra Európskych politík
Školiteľ:	Schwarcz Pavol doc. Ing., PhD.

Nitra 2011

Bc. Denis Kristek

Čestné vyhlásenie

Podpísaný Denis Kristek vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Potenciál a perspektívy cezhraničnej spolupráce Nitrianskeho kraja“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre, 20. apríla 2011

Denis Kristek

Pod'akovanie

Týmto vyjadrujem svoje pod'akovanie doc. Ing. Pavlovi Schwarczovi PhD. za pomoc, odborné vedenie, usmerňovanie, cenné rady a pripomienky pri vypracovávaní diplomovej práce.

Zároveň chcem pod'akovať Mgr. Ing. Miloslave Kollárovej, vedúcej odboru zahraničných vzťahov a cestovného ruchu ÚNSK za poskytnutie svojho času pri formovaní práce, za možnosť účasti na pracovných skupinách a za poskytnutie podkladových materiálov.

Abstrakt

Cezhraničná spolupráca predstavuje aktivity zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov obyvateľstva, ako aj inštitúcií na oboch stranách spoločnej hranice alebo spoločných hraníc. Existujú viaceré nástroje na podporu projektov cezhraničnej spolupráce z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a iných finančných nástrojov. Významným nástrojom spolupráce je Európske zoskupenie územnej spolupráce, ktoré bolo zavedené s cieľom prekonania prekážok brzdiacich spoluprácu medzi regiónmi rôznych krajín.

Cezhraničnú spoluprácu môžeme rozvíjať tak pomocou podpory zvonka, teda pomocou EÚ ako aj riešením problémov po vlastnej línii. Identifikovali a zosumarizovali sme najmä ekonomický, sociálny a kultúrno-historický potenciál Nitrianskeho kraja, v rámci ktorých môže kraj rozvíjať svoju činnosť. Stanovené ciele, opatrenia a aktivity vychádzajú zo stanovenej SWOT analýzy. Ciele vyjadrujú, pomenúvajú a navrhujú úlohy, ktorých splnenie v strednodobom horizonte môže pomôcť ku dosiahnutiu identifikovanej vízie kraja v cezhraničnej spolupráci. Jednotlivé aktivity sa zameriavajú na splnenie opatrení a navrhujú konkrétne kroky k dosiahnutiu strategických cieľov.

Projektové návrhy sú rozdelené do troch špecifických oblastí: Ekonomika a energia, Životné prostredie a prírodné bohatstvo a Kultúra a turizmus. Vychádzajú z reálnych potrieb riešenia projektov na základe komunikácie s relevantnými subjektmi.

Kľúčové slová: cezhraničná spolupráca, Nitriansky kraj, projekt, program,

Abstract

Cross-border cooperation represents activities which are focused on strengthening and support a neighborhood of inhabitants as well as institutions on both sides of frontier. There are several instruments to support cross-border projects from European fund of regional development and other financial Instruments. A significant instrument of cooperation is European group of territorial cooperation which was established to conquer obstacles slowing the cooperation among regions.

We can develop cross-border cooperation as with an outside support –European Union as also with solving problems by ourselves. We have identified and summarized especially economical, social, cultural and historical potential of Nitra region, in which it could develop his activities. These defined goals, measures and activities go out from SWOT analysis. Goals express, denominate and suggest tasks which can help to reach an identified vision of region in cross-border cooperation in medium-term period after the fulfillment. Individual activities are focused on fulfillment of measures and suggest concrete steps to reach strategic goals.

Project proposals are divided into three specific fields: Economy and energy, Environment and natural heritage, Culture and tourism. They are coming out from real needs of solving problems basically from communication with relevant subjects.

Key words: cross-border cooperation, Nitra region, project, program

Obsah

Obsah	6
Zoznam skratiek a značiek	7
Úvod	8
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	10
1.1 Priestorový potenciál, región, regionálny rozvoj	10
1.2 Regionálna politika - vývoj, legislatíva, finančný rámec.....	12
1.3 Cezhraničná spolupráca.....	16
1.3.1. Partnerstvo v regionálnom rozvoji.....	17
1.3.2 Programy cezhraničnej, nadregionálnej a medzinárodnej spolupráce.....	18
1.3.3 Európske zoskupenie územnej spolupráce - pojem, legislatíva.....	27
1.3.4 Euroregión.....	28
2 Cieľ práce	30
3 Metodika práce	31
4 Výsledky práce	33
4.1 Potenciál Nitrianskeho kraja - analýza zdrojov.....	33
4.1.1 Charakteristika priestoru a obyvateľstva Nitrianskeho kraja.....	33
4.1.2 Prírodný potenciál Nitrianskeho kraja.....	34
4.1.3 Ekonomický potenciál Nitrianskeho kraja.....	35
4.1.4 Sociálny potenciál Nitrianskeho kraja.....	38
4.1.5 Kultúrno-historický potenciál Nitrianskeho kraja	39
4.1.6 Potenciál cestovného ruchu Nitrianskeho kraja	42
4.1.7 Analýza záväzkov Nitrianskeho kraja v oblasti cezhraničnej spolupráce...	45
4.1.8 SWOT analýza	48
4.2 Perspektívy Nitrianskeho kraja	51
4.2.1 Návrh strategických cieľov, opatrení a aktivít.....	52
4.2.2 Príklady zrealizovaných projektov	54
4.2.3 Projektové návrhy	56
Diskusia	66
Záver	67
Zoznam použitej literatúry	69
Prílohy.	75

Zoznam skratiek a značiek

a pod. – a podobne

AT – Rakúsko

CBC – cezhraničná spolupráca

CR – cestovný ruch

ČR – Česká republika

ERDF – Európsky fond regionálneho rozvoja

ES . Európske spoločenstvo

ESF – Európsky sociálny fond

EÚ – Európska únia

ETS – Európska teritoriálna spolupráca

EZÚS – európske zoskupenie územnej spolupráce

GmbH – die Gessellschaft mit beschränkter Haftung – spoločnosť s ručením obmedzeným

HDP – hrubý domáci produkt

CHKO – chránená krajinná oblasť

JTS - spoločný technický sekretariát

Kft. – korlátolt felelőségi társaság – spoločnosť s ručením obmedzeným

MR – Maďarská republika

MW - megawatt

MSP – malé a stredné podnikanie

napr. – napríklad

NSK – Nitriansky samosprávny kraj

NUTS – nomenklatúra územných štatistických jednotiek

OP – operačný program

OZE – obnoviteľné zdroje energie

PL – Poľská republika

RO – riadiaci orgán

RRA - regionálna rozvojová agentúra

SR – Slovenská republika

ŠÚ SR - Štatistický úrad Slovenskej republiky

Úvod

Nitriansky kraj je od svojho vzniku zaradený medzi kraje, ktoré nepatria k tým najsilnejším. Jeho význam je však o to väčší, nakoľko tým vzniká obrovské množstvo príležitostí pre rozvoj v každej oblasti. Jednou z najdôležitejších oblastí, ktorej by mal Nitriansky kraj venovať zvýšenú pozornosť, resp. jeho zainteresované subjekty, ktoré plnia výkonnú a rozhodovaciu funkciu, je práve oblasť cezhraničnej spolupráce.

V priebehu rokov, odkedy Nitriansky kraj funguje ako samostatný celok, bola pozornosť venovaná iným oblastiam, najmä vnútornému hospodárskemu rozvoju, zníženiu nezamestnanosti a skvalitňovaniu života obyvateľstva v mestských a vidieckych oblastiach kraja. V súčasnosti je však priam žiaduce upriamiť pozornosť na oblasť cezhraničnej spolupráce, ktorá sa môže stať hybným nástrojom pre rozvoj najmä prihraničných oblastí Nitrianskeho kraja. Nakoľko má Nitriansky kraj spoločnú hranicu iba s Maďarskou republikou, bude sa v oblasti cezhraničnej spolupráce rozvíjať kooperácia medzi regiónmi Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom a Pest.

Aký je však celkový potenciál Nitrianskeho kraja v budovaní cezhraničnej spolupráce? Je dostatočne pripravený pôsobiť prostredníctvom zástupcov jednotlivých subjektov verejného a súkromného sektora v rozvíjaní tohto druhu spolupráce alebo existujú prekážky, ktoré by bránili začatiu efektívnej cezhraničnej spolupráci? Na tieto a ďalšie otázky sa pokúsime dať odpoveď v nasledujúcej práci.

Práca je rozdelená na dve základné časti: v prehľade o súčasnom stave riešenej problematiky sa zameriame na analýzu pojmov súvisiacich s danou problematikou a aktuálne informácie týkajúce sa témy.

Podstatnejšou časťou práce bude ďalšia časť, kde bude zosumarizovaný potenciál Nitrianskeho kraja podľa jednotlivých oblastí, identifikácia silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození pomocou SWOT analýzy. Pokúsime sa navrhnúť strategické ciele a aktivity, použiteľné pre jednotlivé inštitúcie ako aj návrhy projektových zámerov, ktoré pri nájdení vhodných partnerov je možné realizovať.

Autor tejto diplomovej práce je zároveň projektovým manažérom projektu *Maďarsko-slovenská iniciatíva pre trvalo udržateľnú sieť spolupráce*, na ktorom v rámci RRA Topoľčiansko pracoval pri jeho vytváraní, realizovaní a monitorovaní a z ktorej sú čerpané konkrétne inšpirácie ako perspektíva rozvoja cezhraničnej spolupráce Nitrianskeho kraja a prihraničných regiónov Maďarskej republiky.

Dôvodom vypracovania tejto práce bolo získanie poznatkov o Nitrianskom kraji, o jeho potenciáli a na základe projektových návrhov pôsobiť ako inšpirácia pre subjekty

verejného a súkromného sektora aktívne aj v oblasti cezhraničnej spolupráce, ktorá má predovšetkým veľký význam pre rozvoj regiónu.

1. Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1 Priestorový potenciál, región a regionálny rozvoj

Priestorový potenciál vysvetľuje **Belajová (2004)** ako bohato diverzifikovanú sústavu prvkov rôzneho pôvodu a rôzneho funkčného určenia, ktorú možno ďalej rámcovo členiť do nasledovných podsystémov:

- **prírodno-geografický potenciál**, ktorý tvoria nasledovné kategórie prvkov: štruktúra a veľkosť surovinových zdrojov, pôdne pomery, lesné zdroje a ich štruktúra, vodné pomery, klimatické pomery, povrchové pomery, kvalita prírodných zložiek životného prostredia, lokalizácia regiónu, mesta vo vzťahu k hlavnému mestu krajiny, štátnym hraniciam, k centrálnym mestám regiónov vyššieho rádu a pod.
- **demografický potenciál** tvorí celkový stav obyvateľstva, veková štruktúra, štruktúra podľa pohlaví, natalita, mortalita, migrácia obyvateľstva a jej smerovanie, národnostná a etnická štruktúra, podiel sociálne odkázaného obyvateľstva, kvalifikačná a profesijná štruktúra a pod.
- **urbanistický potenciál** reprezentuje úroveň urbanizácie, podiel miest v štruktúre sídel, podiel obyvateľstva žijúceho sídlach mestského typu, veľkostná a funkčná kategorizácia sídel, úroveň nodality regiónov, úroveň a štruktúra bytového fondu a pod.
- **ekonomicko-technický potenciál** je odrazom technicko-ekonomického využívania územia. Tvorí ho sektorová a odvetvová štruktúra ekonomiky, charakter a veľkosť jednotiek profilujúcich ekonomiku regiónu, vlastnícka a veľkostná štruktúra ekonomických subjektov, priestorové rozmiestnenie výroby a služieb, štruktúra služieb regionálnemu rozvoju: poradenských, projekčných, informačných, marketingových služieb, rozsah a štruktúra finančných služieb, štruktúra a úroveň technickej infraštruktúry, prítomnosť a štruktúra vzdelávacích a výskumných inštitúcií, štruktúra služieb pre obyvateľstvo a i.

O priestore, resp. priestorovej štruktúre hovorí aj **Maier a Tödling (1997)**. Podľa nich je priestorová štruktúra výsledkom rozhodnutí mnohých aktérov, ktorí využívajú priestorový potenciál, a to najmä: podniky, domácnosti a štát. Podniky určujú, kde v priestore budú vyvíjať svoje výrobné, obchodné, vývojové či administratívne aktivity. Domácnosti vystupujú na jednej strane ako koneční spotrebitelia tovarov a služieb, na druhej strane pri ponuke zdrojov, čiže ako pracovné sily, podnikatelia a investori. Štát sa

na jednej strane podieľa na kvalite rôznych lokalít a na druhej strane sám prijíma lokalizačné rozhodnutia pri umiestňovaní verejných zariadení.

Pojem región sa podľa **Belajovej (2004)** viaže na priestor, teda z pohľadu regionálnej ekonomiky je región priestorovým podsystémom krajiny, ktorý charakterizuje určitá priestorová štruktúra a úroveň ekonomického a sociálneho rozvoja. Teda je nielen priestorovou, ale aj ekonomickou a sociálnou jednotkou. Ekonomické vedy teda chápu región ako územie, v ktorom funguje určitý princíp usporiadania vzájomných aktivít a väzieb medzi ekonomickými jednotkami (podnikmi), ľudským a prírodným potenciálom ako aj infraštruktúrou v regióne.

Podľa **Klamára (2002)** môžeme vo všeobecnej rovine vnímať región ako zložitý dynamický priestorový systém, ktorý vznikol na zemskom povrchu na základe interakcie prírodných a socioekonomických javov. Voči okoliu je otvorený, no zároveň aj vnútorne spätý a interagujúci. Pri jeho vymedzení je potrebné uplatniť interdisciplinárny prístup nakoľko región možno charakterizovať ako bohato štruktúrovaný celok, ktorý sa vyznačuje geografickými, ekonomickými, sociálnymi, kultúrnymi, historickými, národnostnými a ďalšími znakmi.

Maier a Tödling (1999) opisujú tri rozličné druhy priestorových útvarov, regiónov: subnacionálne, supranacionálne a transnacionálne územia. Pri subnacionálnych územiach sa uvažuje s čiastkovými územiami jedného štátu, ako sú napr. krajiny v Spolkovej republike Nemecko. Supranacionálne regióny predstavujú zoskupenia štátov, ako je napr. Stredná Amerika alebo Pobaltie. Transnacionálne územia obsahujú čiastkové územia dvoch alebo viacerých štátov, presahujú teda štátne hranice, kde príkladom je „európsky región Tirolsko“, ktorý zaberá časti Rakúska a Talianska.

Matoušková (1992) definuje región ako geograficky ohraničené územie na základe zvolených kritérií, ktoré vyplývajú z cieľa, pre ktoré je územie vymedzované. Túto definíciu potvrdzujú aj **Maier a Tödling (1999)** a zároveň definujú aj spomínané kritéria. Sú dve:

- kritérium homogenity: územné celky sa spájajú do homogénnych regiónov, ktoré sú podľa určitých indikátorov veľmi podobné, ako napr. stupeň zamestnanosti, príjmová úroveň a pod.
- kritérium funkčnosti: územné celky sa spájajú do funkčných regiónov, ktoré sú veľmi úzko späté.

Definíciu regionálneho rozvoja z geografického hľadiska podáva **Rajčáková (2005)**, ktorá definuje regionálny rozvoj ako súbor ekonomických a sociálnych procesov prebiehajúcich v prírodno-spoločenskom prostredí

regiónu, ktoré by mali využívať ale aj rešpektovať možnosti, predpoklady a osobitosti regiónu.

Zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja vymedzuje pojem regionálny rozvoj ako trvalý rast hospodárskeho potenciálu a sociálneho potenciálu regiónu, čo zvyšuje jeho hospodársku úroveň, výkonnosť, konkurencieschopnosť a životnú úroveň jeho obyvateľov; región tak prispieva k hospodárskemu rozvoju a k sociálnemu rozvoju krajiny. Ako hlavné ciele podpory regionálneho rozvoja stanovuje:

- zabezpečiť vyvážený hospodársky rozvoj a sociálny rozvoj Slovenskej republiky,
- odstrániť alebo zmierniť rozdiely v úrovni hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov,
- zabrániť vzniku nových oblastí s nízkou ekonomickou výkonnosťou a životnou úrovňou obyvateľov,
- trvalo udržať hospodársky rozvoj a sociálny rozvoj regiónov.

Liptáková (2007) uvádza, že regionálny rozvoj je proces, ktorý smeruje k vytvoreniu životaschopného a produktívneho regiónu. Jedným z jeho cieľov je naštartovať dlhodobý proces budovania konkurencieschopnosti regiónu za pomoci plného využitia miestneho potenciálu a aj priestorových osobitostí. Pri regionálnom rozvoji je veľmi dôležité podporovať rozvoj čiastkových aktivít, ktoré spolu tvoria ekonomický základ regiónu. Ide najmä o zavádzanie nových technológií, o zlepšovanie kvalifikácie pracovnej sily, využívanie nových zdrojov energie a nových surovín a pod. Regionálny rozvoj má zabezpečovať aj finančnú a metodickú pomoc v územiach, ktoré túto pomoc potrebujú ako výsledok efektívneho pôsobenia regionálnej politiky.

1.2 Regionálna politika – vývoj, legislatíva, finančný rámec

Belajová (2004) uvádza, že regionálna politika je systematická činnosť, ktorej hlavným cieľom je hlavným cieľom bolo vytvoriť predpoklady pre zmiernovanie rozvojovej diferenciacie v jednotlivých regiónoch v rámci štátu a súčasne prispieť k zvyšovaniu konkurencieschopnosti regiónov a tým aj celej národnej ekonomiky. Existencia regionálnej politiky vyplýva z potrieb riešenia medziregionálnych rozdielov, pričom praktická realizácia regionálnej politiky je viazaná:

- na politickú vôľu zaoberať sa regionálnymi problémami a tieto problémy aj riešiť
- na ekonomické možnosti krajiny tieto problémy riešiť prostredníctvom verejných zdrojov a ich prerozdeľovaním v prospech málo rozvinutých regiónov.

Dôvody pre uplatňovanie regionálnej politiky je možné vidieť aj v ďalších rovinách:

- ekonomickej - potreby plného využitia všetkých výrobných faktorov, potreby plného využitia všetkých výrobných faktorov
- sociálnej – potreba plnej zamestnanosti, existencia regionálnych disparít v regiónoch, požiadavka na zabezpečenie všeobecného blaha
- politickej – vychádzajú zo sociálnych motívov politikov
- ekologickej – riešenia pre narušené životné prostredie

Regionálnu politiku definujú aj **Maier a Tödling (1999)** ako ovplyvňovanie hospodárskych procesov v územných častiach štátu alebo väčšieho ekonomického priestoru prostredníctvom verejného sektora. Je identická s regionálnou hospodárskou politikou. Snaží sa väčšinou o ovplyvňovanie rozvoja veľkých oblastných hospodárskych celkov určitej krajiny, preto jej najdôležitejšími účastníkmi sú tradične národné štáty a príslušné zodpovedné ministerstvá. Z ekonomického hľadiska je úlohou optimálnej rozvojovej regionálnej politiky usmerňovať verejné investície do tých regiónov, v ktorých sa očakávajú najvyššie výnosy.

Portál **euractiv.sk (2007)** definuje regionálnu politiku ako politiku, ktorá sa zaoberá veľkými regionálnymi rozdielmi a pripravuje pre ich zmiernovanie stratégie, nástroje a programy. Slovenská republika sa vyznačuje obrovskými regionálnymi disparitami - rozdielmi medzi jednotlivými regiónm. Táto veľká regionálna diferencovanosť je daná geograficky, historicky, kultúrne, ekonomickým rozvojom, etnickým zložením, vierovyznaním, dávnyimi kultúrnymi a administratívnymi centrami. Je ovplyvnená externými kultúrnymi vplyvmi, zámernými zásahmi štátu do regiónov, mierou urbanizácie a industrializácie.

Portál v článku ďalej uvádza vývoj regionálnej politiky po II. svetovej vojne. Česko-Slovensko bolo v rokoch 1948-1989 pravdepodobne krajinou s veľmi razantnou politikou vyrovnávania regionálnych rozdielov v regióne strednej a východnej Európy. „Predfebruárové“ východiskové problémy charakterizovali rozvinuté Česko a zaostalé Slovensko. Hlavnou prioritou pre rozvoj štátu v 50. a 60. rokoch bola industrializácia Slovenska a na ňu nadväzujúca urbanizácia – rast miest. Dlhodobý koncept celoštátnej sídelnej siete rozdelil mestá a vidiecke strediskové obce do hierarchických kategórií. Od 70. rokov počas normalizačného procesu sa na Slovensku postupovalo podľa projektu urbanizácie Slovenska prostredníctvom 13 mestských regiónov. V 80. rokoch sa v záujme zvyšovania životnej úrovne začali spracovávať plány regionálneho rozvoja, ktorých vykonávanie napokon zastavila zmena režimu.

Vývoj regionálnej politiky EÚ opisuje aj **Belajová (2004)**. Píše, že regionálna politika sa začala výraznejšie uplatňovať vo vyspelých západoeurópskych štátoch na prelome

päťdesiatych a šesťdesiatych rokov, hoci Veľká Británia už v čase veľkej hospodárskej krízy prijala podporné opatrenia voči priemyselným regiónom s vysokou nezamestnanosťou. Regionálna politika prechádzala a prechádza v Európskej únii vývojom, v ktorom sa v zmysle účelu a potrieb menili aj ciele, programové dokumenty, finančné nástroje a podmienky pre získanie finančnej podpory. Menili sa zároveň aj nariadenia prostredníctvom ktorých sa regionálna politika implementuje.

Výsledkom týchto zmien v regionálnej politike bola aj nasledovná zmena terminológie súvisiacej s regionálnou politikou EÚ:

- Terminológia regionálna politika sa používala od 30. rokov 19. storočia do roku 1988
- Terminológia štrukturálna politika sa začala používať namiesto regionálnej politiky od roku 1988 do 2006. K zmene terminológie došlo prijatím rozhodnutia o integrácii regionálnej politiky s časťou sociálnej politiky a časťou poľnohospodárskej politiky
- Terminológia kohézna politika ktorá zahŕňa aj regionálnu politiku sa začala uplatňovať od roku 2007

Ciele a finančné nástroje regionálnej politiky EÚ zobrazuje a opisuje **Szwarcz (2009)**:

Tabuľka č. 1 Ciele a finančné nástroje regionálnej politiky EÚ

2000-2006		2007-2013	
Ciele	Finančné nástroje	Ciele	Finančné nástroje
Kohézny fond	Kohézny fond	Konvergencia a konkurencieschopnosť	Kohézny fond ERDF ESF
Ciel 1	ERDF ESF EAGGF - usmernenie FIFG	Konkurencieschopnosť regiónov a zamestnanosť - regionálna úroveň - národná úroveň: Európska stratégia zamestnanosti	ERDF ESF
Ciel 2	ERDF ESF		
Ciel 3	ESF		
INTERREG	ERDF	Európska územná spolupráca	ERDF
URBAN	ERDF		
EQUAL	ESF		
LEADER +	EAGGF - usmernenie		
Rozvoj vidieka a reštrukturalizácia sektoru rybolovu mimo Ciele c. 1	EAGGF - garančná časť FIFG		
9 cieľov	6 nástrojov	3 ciele	3 nástroje

<http://www.fesrr.uniag.sk/sites/default/files/prednaska2.ppt>

Cieľ Konvergencia – je určený k urýchleniu ekonomickej konvergenie najmenej rozvinutých regiónov: skvalitnenie podmienok rastu a zamestnanosti, inovácie a spoločnosť založená na vedomostiach, adaptabilita na hospodárske a sociálne zmeny, ochrana životného prostredia. Oprávnené sú regióny na úrovni NUTS II, ktorých HDP/obyvateľa nedosahuje 75 % priemeru rozšírenej EÚ. Pre dosiahnutie cieľa Konvergencia sa používajú finančné nástroje: Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond, Kohézny fond.

Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť – stanovený pre posilnenie konkurencieschopnosti a atraktivity regiónov cestou predchádzania hospodárskym a sociálnym zmenám a podporenia inovácií, spoločnosti založenej na vedomostiach; pre ochranu životného prostredia a prevencie pred rizikami; pre podporu adaptability pracovníkov a podnikov; pre rozvoj trhov práce. Oprávnené sú všetky oblasti, ktoré nespádajú do cieľa Konvergencia.

Cieľ Európska územná spolupráca - intenzifikácia spolupráce na troch úrovniach: cezhraničná spolupráca formou združených programov, spolupráca na úrovni nadnárodných oblastí, siete spolupráce a výmeny. Týka sa regiónov situovaných pozdĺž pozemných vnútorných hraníc a niektorých pozemných vonkajších hraníc, rovnako ako niektorých regiónov rozliehajúcich sa pozdĺž morských hraníc.

V rámci regionálnej politiky EÚ a SR sa uplatňujú nasledovné legislatívne dokumenty:

- NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1080/2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja
- NARIADENIE RADY (ES) č. 1084/2006, ktorým sa zriaďuje Kohézny fond
- NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1081/2006 o Európskom sociálnom fonde
- NARIADENIE RADY (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde
- NARIADENIE RADY (ES) č. 1260/1999 dotýkajúce sa všeobecných ustanovení o štrukturálnych fondoch
- NARIADENIE RADY (ES) č. 397/2009, ktorým sa upravuje nariadenie č. 1080/2006 o ERDF
- NARIADENIE RADY (ES) č. 396/2009, ktorým sa upravuje nariadenie č. 1081/2006 o ESF

- Zákon č. 528/2008 Z.z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva
- Zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja
- Zákon č. 57/2010 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 528/2009 Z.z. o pomoci poskytovanej z fondov Európskej únie

1.3 Cezhraničná spolupráca

Ministerstvo vnútra (2010) vo svojich dokumentoch uvádza, že cezhraničná spolupráca predstavuje aktivity zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov obyvateľstva, ako aj inštitúcií na oboch stranách spoločnej hranice alebo spoločných hraníc, a to nielen v ich blízkosti, ale aj vo vnútrozemí. Cieľom tejto spolupráce je umožniť obyvateľom zlepšenie ich života tým, že okrem štátnych zámerov na socioekonomický rozvoj územia môžu samostatne rozvíjať aktivity v tomto smere aj s partnermi z príľahlých oblastí susedských štátov pri vzájomnom rešpektovaní vnútorných podmienok (prevažne právnych) a zahranično-politickej orientácie štátu. Rozvoj cezhraničnej spolupráce, ktorej cieľom je predovšetkým riešenie ekonomických, sociálnych a ekologických problémov na regionálnej a miestnej úrovni, ako prostriedok na dosiahnutie väčšej jednoty a podporenie spolupráce medzi európskymi štátmi, je plne v súlade so zahranično-politickou orientáciou Slovenskej republiky od jej vzniku v roku 1993.

Rozvíjaním aktivít v rámci cezhraničnej spolupráce sa postupne naplňali ciele Rady Európy a EÚ zamerané na úzku spoluprácu medzi štátmi v rôznych oblastiach a na rôznych úrovniach. Pre Slovenskú republiku, vzhľadom na vysoký výrobný potenciál, jeho reštrukturalizáciu, nedostatočnú kúpyschopnosť obyvateľstva a malý trh, bolo vo všeobecnosti výhodné rozvíjať cezhraničnú spoluprácu. Cezhraničná spolupráca ako rozsiahly súbor procesov si však vyžadovala a stále vyžaduje prijímať mnohé administratívno-právne, technické, ekonomické, sociálne a kultúrne opatrenia, ktoré podporovali a upravovali vzájomné vzťahy medzi rôznymi subjektmi po oboch stranách hraníc v súlade s uzatvorenými zmluvami a dohodami.

Podľa **Európskeho rámcového dohovoru o cezhraničnej spolupráci (2000)** sa cezhraničnou spoluprácou rozumie každé spoločné konanie zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov medzi územnými celkami alebo orgánmi podliehajúcimi jurisdikcii dvoch alebo viacerých zmluvných strán a uzatvorenie každej zmluvy alebo dohody potrebnej na tento účel. Cezhraničná spolupráca sa musí realizovať v rámci pôsobnosti územných celkov alebo orgánov definovanej vnútorným právnym poriadkom.

Cieľom tohto rámcového dohovoru je podporiť a uľahčiť uzatváranie dohôd o cezhraničnej spolupráci v rámci právomocí miestnych a regionálnych orgánov.

Ďalšími medzinárodnými európskymi dokumentmi v oblasti cezhraničnej spolupráce sú:

- Doplnkový protokol k Európskemu rámcovému dohovoru
- Protokol č. 2 k Európskemu rámcovému dohovoru
- Európska charta miestnej samosprávy

Ministerstvo vnútra SR (2010) vytvára prípravou medzinárodných zmlúv a dohôd všeobecný rámec potrebný na uskutočňovanie cezhraničnej spolupráce. Na vládnej úrovni boli v súlade s Európskym rámcovým dohovodom o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi podpísané nasledovné dohody a zmluvy o cezhraničnej spolupráci:

- Dohoda medzi vládou SR a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci
- Dohoda medzi vládou SR a vládou Českej republiky o cezhraničnej spolupráci
- Dohoda medzi vládou SR a Kabinetom Ukrajinskej republiky o cezhraničnej spolupráci
- Dohoda medzi vládou SR a vládou Maďarskej republiky o cezhraničnej spolupráci
- Rámcová zmluva medzi SR a Rakúskou republikou o cezhraničnej spolupráci

1.3.1 Partnerstvo v cezhraničnej spolupráci

Zákon o podpore regionálneho rozvoja (2008) definuje partnerstvo ako spoluprácu sociálno-ekonomických partnerov na príprave, uskutočňovaní, financovaní, monitorovaní a hodnotení realizácia priorít a cieľov podpory regionálneho rozvoja. **Výrostková (2010)** zároveň dopĺňa definíciu sociálno-ekonomických partnerov ako ústredné orgány štátnej správy, orgány miestnej štátnej správy, obce a samosprávne kraje, mikroregionálne združenia a iné fyzické a právnické osoby pôsobiace v oblasti regionálneho rozvoja na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni, teda zo všetkých troch sektorov.

Rusnák (2001) uvádza tieto typy partnerstiev:

- partnerstvá medzi regiónmi
- partnerstvá na národnej úrovni

Falt'an (2001) rozlišuje partnerstvá:

- intrakomunálne – vnútroobecné: dôležitá zložka demokracie
- interkomunálne – medziobecné: napr. partnerstvá zamerané na riešenie určitej problematiky (komunálny odpad, cestovný ruch a pod.)

1.3.2 Programy cezhraničnej, nadregionálnej a medziregionálnej spolupráce

Vo svojej publikácii **Výrostková (2010)** uvádza prehľad programov cezhraničnej, nadregionálnej a medziregionálnej spolupráce:

Tabuľka č. 2 – Programy cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce 2007-2013

Operačný program	Zdroje ERDF v mil. EUR	Národné zdroje v mil. EUR	RO / sídlo JTS
Cezhraničná spolupráca			
Program cezhraničnej spolupráce SR-ČR	92,74	16,37	Slovensko /Bratislava
Program cezhraničnej spolupráce SR-AT	59,9	13,53	Rakúsko /Viedeň
Program cezhraničnej spolupráce SR-PL	157,4	27,78	Poľsko /Varšava
Program cezhraničnej spolupráce SR-MR	176,5	31,15	Maďarsko /Budapešť
ENPI CBC SR-Ukrajina-MR-Rumunsko	68,64	6,18	Maďarsko /Budapešť
Nadnárodná spolupráca			
Central Europe (Stredná Európa)	246	52,28	Rakúsko /Viedeň
Southeast Europe (Juhovýchodná Európa)	206	38,42	Maďarsko /Budapešť
Medziregionálna spolupráca			
INTERREG IVC	321,3	83,8	Francúzsko /Lille
URBACT II	53,3	14,5	Francúzsko/Paríž
ESPO	34	11	Luxemburg
INTERACT II	34	6	Rakúsko /Viedeň

Zdroj: VÝROSTKOVÁ Eva, Regionálna ekonomika a rozvoj, 2010

Program cezhraničnej spolupráce SR – ČR

V dokumente **Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (2007)** sa uvádza, že program cezhraničnej spolupráce medzi Slovenskou a Českou republikou vychádza z predchádzajúcej cezhraničnej spolupráce zabezpečovanej v rámci Iniciatívy

Spoločenstva pomoci INTERREG III. Pre účely implementácie programu INTERREG III A SR-ČR boli vybudované príslušné inštitucionálne orgány a vychádzajúc z ich skúseností a fungovania, dokument predpokladá kontinuálne pokračovanie aj v programovacom období 2007 -2013 so zohľadnením nových podmienok určených v regulatívoch EK pre Európsku územnú spoluprácu.

Hlavným zámerom spoločného rozvojového procesu v programovacom období 2007 – 2013 je podpora a zabezpečovanie spoločného rozvoja regiónu v rámci spoločného Schengenského priestoru.

Globálnym cieľom na roky 2007 – 2013 je stanovené pokračovanie trendu približovania sa oboch častí cezhraničného regiónu k spoločnej kohézii, ale aj k potvrdeniu jedinečnosti a konkurencieschopnosti regiónu v medzinárodných súvislostiach.

Prioritné osi a oblasti podpory sú nasledovné:

1. Podpora sociokultúrneho a hospodárskeho rozvoja cezhraničného regiónu a spolupráce
 - 1.1. Kultúrny rozvoj a zachovanie tradícií
 - 1.2. Spolupráca a sieťovanie
 - 1.3. Vzdelávanie, trh práce a zamestnanosť
 - 1.4. Rozvoj podnikateľského a inovačného prostredia
 - 1.5. Rozvoj cezhraničného turizmu
 - 1.6. Fond mikroprojektov
2. Rozvoj dostupnosti cezhraničného územia a životného prostredia
 - 2.1. Rozvoj dopravnej infraštruktúry a dostupnosť pohraničia
 - 2.2. Zachovanie životného prostredia a rozvoj krajiny
 - 2.3. Zlepšenie informačnej a komunikačnej dostupnosti pohraničia
3. Technická pomoc

Program cezhraničnej spolupráce SK – AT

Riadiaci orgán a Spoločný technický sekretariát CBC Slovenská republika – Rakúsko (2010) uvádza vo svojich dokumentoch Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko 2007-2013 ako program, ktorý sa zameriava na ďalší rozvoj pohraničnej oblasti a posilnenie väzieb medzi slovenskými a rakúskymi partnermi. Projekty, ktoré sú spolufinancované z tohto programu musia jednoznačne preukázať relevantnosť s cieľmi programu. Strategickým cieľom programu je vybudovať región so živými a na znalostiach založenými ekonomikami, sociálne a environmentálne atraktívny, ktorý bude zohrávať dôležitú úlohu medzi európskymi metropolitnými regiónmi.

Strategický cieľ rozčlenený na 4 špecifické ciele sa budú realizovať prostredníctvom týchto priorít a aktivít:

1. Znalostný región a ekonomická konkurencieschopnosť
 - 1.1. Cezhraničná spolupráca MSP, spolupráca v oblasti výskumu, technológii a vývoja
 - 1.2. Kultúrna spolupráca, spolupráca v oblasti cestovného ruchu
 - 1.3. Vzdelávania a kvalifikácia, integrácia trhov práce
 - 1.4. Sociálny rozmer integrácie (sociálne služby a zdravotníctvo)
2. Dostupnosť a trvalo udržateľný rozvoj
 - 2.1. Doprava a regionálna dostupnosť (plánovanie, organizácia dopravy, logistika)
 - 2.2. Trvalo udržateľný územný rozvoj a kvalitná regionálna správa
 - 2.3. Spolupráca a spoločný manažment chránených oblastí
 - 2.4. Energetická a obnoviteľné zdroje energie, ochrana životného prostredia, manažment rizík
3. Technická pomoc

Program cezhraničnej spolupráce PL–SK

Podľa portálu **euractiv.sk (2008)** sa Program cezhraničnej spolupráce pomáha rozvíjať spoluprácu sa slovensko-poľskom pohraničí s cieľom skvalitňovania života v tomto regióne. Cieľom programu je zlepšenie spolupráce a partnerstva medzi krajinami v záujme trvalo udržateľného rozvoja regiónu.

Spoločná cezhraničná stratégia je zameraná na územnú integráciu cezhraničnej oblasti Poľska a Slovenska a jej dostupnosť prostredníctvom prekonávania bariér v dopravnej, komunikačnej a environmentálnej infraštruktúre ako uvádza spoločný dokument **Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR a Ministerstva regionálneho rozvoja Poľskej republiky (2009)**. Stratégia bude vykonávaná prostredníctvom prioritných osí a oblastí podpory:

1. Rozvoj cezhraničnej infraštruktúry
 - 1.1. Komunikačná a dopravná infraštruktúra
 - 1.2. Environmentálna infraštruktúra
2. Sociálny a ekonomický rozvoj
 - 2.1. Rozvoj cezhraničnej spolupráce v oblasti turizmu
 - 2.2. Ochrana kultúrneho a prírodného dedičstva
 - 2.3. Vytváranie sietí
3. Podpora miestnych iniciatív (mikroprojekty)

4. Technická asistencia

Program cezhraničnej spolupráce MR – SR

Ako uvádza **Váti – Maďarská nezisková organizácia pre regionálny rozvoj a územné plánovanie (2007)** v období rokov 2004 – 2006 bola spolupráca medzi Slovenskom a Maďarskom formovaná ako trilaterálna spolupráca doplnená o Ukrajinu, v ktorých sa výrazne prejavili niektoré regionálne špecifiká ako ekonomický rozvoj a rozdiel v príjmoch medzi krajinami. Na základe týchto skúseností bola stanovená stratégia programu na roky 2007-2013, ktorá je zameraná na posilnenie integrácie v pohraničnom regióne, predovšetkým v oblastiach hospodárstva, ľudskej spolupráce, životného prostredia, ochrany prírody a dostupnosti.

Celkový strategický cieľ nadväzuje na cieľ predchádzajúceho obdobia, a to zvýšiť úroveň hospodárskej a sociálnej integrácie v cezhraničnej oblasti. Je doplnený špecifickými cieľmi:

1. Posilnenie hospodárskej konkurencieschopnosti cezhraničnej oblasti
2. Zvýšenie sociálnej a kultúrnej súdržnosti medzi ľuďmi a komunitami
3. Zlepšenie dostupnosti a dorozumenia v prihraničnej oblasti
4. Ochrana prírodných hodnôt

Pre naplnenie stanovených cieľov boli navrhnuté nasledovné prioritné osi a oblasti podpory:

1. Hospodárstvo a spoločnosť
 - 1.1. Podpora spolupráce v oblasti hospodárstva
 - 1.2. Podpora spolupráce v oblasti vedy, výskumu a inovácií
 - 1.3. Podpora spoločného rozvoja turizmu
 - 1.4. Spoločný rozvoj a koordinované využívanie zdravotníckych zariadení
 - 1.5. Rozvoj sieťovania, partnerstva, programového a projektového plánovania a kapacít manažmentu
 - 1.6. Spoločné využívanie a rozvoj ľudských zdrojov
 - 1.7. Aktivity Ľudia ľuďom
2. Životné prostredie, ochrana prírody a dostupnosť
 - 2.1. Spoločné aktivity na podporu ochrany životného prostredia
 - 2.2. Spoločné aktivity ochrany prírody
 - 2.3. Výstavba malých ciest, cyklistických trás, verejná doprava
 - 2.4. Zariadenia pohraničného styku cez hraničné rieky

- 2.5. Zlepšenie cezhraničných komunikačných kanálov
- 3. Technická asistencia

Program cezhraničnej spolupráce ENPI: Maďarsko-Slovensko-Rumunsko-Ukrajina

Program bol pripravený v súlade s nariadením (ES) č. 1638/2006 Európskeho parlamentu a Rady zo dňa 24.októbra 2006 ako uvádza **Váti – Maďarská nezisková organizácia pre regionálny rozvoj a územné plánovanie (2007)** vo svojom dokumente. ENPI presadzuje všeobecnú politiku a ciele EÚ pre aktivity cezhraničnej spolupráce: podporovať trvalo udržateľný ekonomický a sociálny rozvoj v hraničných územiach; naplniť spoločné výzvy v oblastiach životného prostredia, verejného zdravia, prevencie a boja proti organizovanému zločinu; zaistiť efektívne a bezpečné hranice; podporovať aktivity typu Ľudia ľuďom.

Na jednotlivé špecifické ciele programu nadväzujú navrhované priority a opatrenia:

Špecifický cieľ 1: Zlepšiť výmenu poznatkov, ich vzájomné zdieľanie a podporovať spoločný rozvoj

- 1. Priorita: Ekonomický a sociálny rozvoj
 - 1.1. Harmonizovaný rozvoj cestovného ruchu
 - 1.2. Vytvorenie lepších podmienok pre rozvoj MSP a rozvoj podnikania

Špecifický cieľ 2: Zlepšiť kvalitu ovzdušia, vody, pôdy a lesov a znížiť riziká poškodenia životného prostredia

- 2. Priorita: Zlepšenie kvality životného prostredia
 - 2.1. Ochrana životného prostredia, trvalo udržateľný rozvoj a riadenie prírodných zdrojov
 - 2.2. Pripravenosť na núdzové situácie (povodne, požiare, zosuvy pôdy)

Špecifický cieľ 3: Zvýšiť účinnosť riadenia na ukrajinskej hranici

- 3. Zvýšenie efektívnosti na hraniciach
 - 3.1. Zlepšenie dopravnej infraštruktúry na hraničných prechodoch a vybavenosti kontroly na hraniciach

Špecifický cieľ 4: Zvýšiť účinnosť verejných služieb a zlepšiť vzájomné porozumenie rozličných skupín spoločnosti

- 4. Podpora spolupráce Ľudia ľuďom
 - 4.1. Inštitucionálna spolupráca
 - 4.2. Neinvestičné projekty Ľudia ľuďom

Program Stredná Európa 2007-2013

Ako uvádza portál **euractiv.sk (2008)** program rozvíja partnerstvo a integráciu zúčastnených krajín, je zameraný na podporu inovácií, dostupnosti, ochranu životného prostredia a konkurencieschopnosti a atraktívnosti miest. Je novým nadregionálnym programom Európskej únie, ktorý podporuje spoluprácu v 67 regiónoch strednej Európy.

Priority:

1. Uľahčenie inovácií v strednej Európe – lepšie využívanie inovačného potenciálu, vývoj poznatkov
2. Zlepšenie dostupnosti strednej Európy – posilnenie vnútornej kohézie krajín podľa princípu trvalo udržateľnosti
3. Zodpovedné využívanie životného prostredia – inovatívne a udržateľné manažovanie prírodných zdrojov, znižovanie rizík a zveľaďovanie životného prostredia
4. Zvýšenie dostupnosti a atraktívnosti miest a regiónov – posilnenie polycentrickej sídelnej štruktúry a zlepšenie kvality života v mestách a regiónoch
5. Technická pomoc

Program Juhovýchodná Európa

Ministerstvo životného prostredia SR (2007) ako Národný orgán nadnárodného programu Juhovýchodná Európa definuje program ako súčasť nového cieľa 3 Európska územná spolupráca 2007-2013. Cieľom programu je zlepšenie procesu územnej, ekonomickej a sociálnej integrácie, podpora kohézie, stability a konkurencieschopnosti prostredníctvom rozvíjania nadnárodného partnerstva a spoločných akcií v záležitostiach strategického významu. Tento bude dosahovaný prostredníctvom nasledovných prioritných osí a oblastí intervencie:

1. Uľahčovanie inovácií a podnikania
 - 1.1. Rozvinúť technologické a inovačné siete v špecifických oblastiach
 - 1.2. Rozvinúť nápomocné prostredie pre inovačné podnikanie
 - 1.3. Zlepšiť rámcové podmienky a pripraviť cestu pre inováciu
2. Ochrana a zlepšovanie životného prostredia
 - 2.1. Zlepšovanie integrovaného vodného hospodárstva a protipovodňová prevencia
 - 2.2. Zlepšiť prevenciu environmentálnych rizík
 - 2.3. Podporovať spoluprácu pri riadení prírodných zdrojov a chránených oblastí

- 2.4. Podporovať efektívne využívanie energie a zdrojov
3. Zlepšovanie dostupnosti
 - 3.1. Zlepšenie koordinácie pri podpore, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí
 - 3.2. Rozvinúť stratégie na vyriešenie „digitálneho rozdelenia“
 - 3.3. Zlepšiť rámcové podmienky pre multimodálne platformy
4. Rozvoj nadnárodných synergií pre oblasti udržateľného rastu
 - 4.1. Vyriešiť najdôležitejšie problémy, ktoré ovplyvňujú mestské oblasti a regionálne systémy sídiel
 - 4.2. Podporovať vyvážený model atraktívnych a dostupných oblastí rastu
 - 4.3. Podporovať využívanie kultúrnych hodnôt pre rozvoj
5. Technická pomoc

INTERREG IVC

V článkoch **Ministerstva hospodárstva (2008)** sa uvádza program interregionálnej spolupráce pre programové obdobie 2007-2013 vychádza zo skúseností z Iniciatívy Spoločenstva INTERREG IIC (2000 – 2006), ktorá bola určená na posilnenie hospodárskej a sociálnej súdržnosti Európy. V predchádzajúcom období boli financované spoločné projekty, ktoré podporujú spoluprácu medzi regionálnymi a miestnymi orgánmi z celej EÚ vedúcu k rovnomernému rozvoju kontinentu; bolo schválených viac ako 265 projektov v rámci programu INTERREG IIC, ktoré zahŕňali vyše 2600 regionálnych a miestnych orgánov ako aj inštitúcie ekvivalentné verejným z 52 rôznych krajín.

Celkovým cieľom programu INTERREG IVC 2007-2013, v rámci jeho zamerania na interregionálnu spoluprácu, je **zvýšenie efektívnosti politík regionálneho rozvoja** v oblasti inovácií, znalostnej ekonomiky, životného prostredia a prevencie pred nebezpečenstvami, ako aj prispieť k ekonomickej modernizácii a zvýšeniu konkurencieschopnosti Európy. Program interregionálnej spolupráce umožňuje spoluprácu medzi regionálnymi a miestnymi orgánmi z rôznych krajín v EÚ 27 plus Nórska a Švajčiarska.

Priority:

1. Rieši inovácie a znalostnú ekonomiku, pričom sa sústreďuje najmä na podtémy inovácie, výskum a technologický rozvoj, podnikanie a MSP, informačná spoločnosť, zamestnanosť, ľudský kapitál a vzdelávanie.

2. Zameriava sa na životné prostredie a prevenciu voči rizikám, najmä na podtémy prírodné a technologické riziká, vodné hospodárstvo, odpadové hospodárstvo, biodiverzita a ochrana prírodného dedičstva, energia a trvalo udržateľná doprava, kultúrne dedičstvo a krajina.

Predmetný program podporuje dva rôzne typy intervencií:

1. „Projekty regionálnych iniciatív“ iniciované regionálnymi aktérmi, ktoré sú zamerané na výmenu skúseností v konkrétnej oblasti politiky s cieľom identifikovať osvedčené postupy a vytvoriť nové nástroje a prístupy k realizácii.
2. „Kapitalizačné projekty“ vrátane Fast Track (zrýchlených) projektov

URBACT II

V dokumentoch a brožúrach **Európskej komisie (2010)** sa píše, že dňa 2. októbra 2007 Európska komisia schválila program URBACT II na roky 2007 – 2013, ktorý je zameraný na štrukturálnu pomoc Spoločenstva z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci cieľa európskej územnej spolupráce vo všetkých členských štátoch za účasti Nórska a Švajčiarska; výmenný a vzdelávací program pre mestá, ktoré prispievajú k iniciatíve Európskej komisie „Regióny pre ekonomickú zmenu“

Program URBACT II je zameraný na tieto priority spolupráce:

Priorita 1: Mestá, hnacie prvky rastu a zamestnanosti [približne 44 % celkového financovania v rámci ERDF] – podpora podnikania, zlepšovanie inovácií a znalostnej ekonomiky, zamestnanosť a ľudský kapitál

Priorita 2: Atraktívne a súdržné mestá [približne 50 % celkového financovania v rámci ERDF] – integrovaný rozvoj znevýhodnených oblastí, sociálna integrácia, životné prostredie, správa a plánovanie miest

Priorita 3: Technická pomoc

INTERACT II

V ďalšom dokumente **Ministerstva hospodárstva (2008)** je konštatované, že program INTERACT II je súčasťou cieľa 3 Európska územná spolupráca v rámci ERDF a je spoločným medziregionálnym programom pre krajiny EÚ 27 vrátane pridružených krajín Nórskeho kráľovstva a Švajčiarskej konfederácie ako aj prístupujúcich krajín k programom cieľa ETS prostredníctvom nástroja predvstupovej pomoci. Cieľom programu je identifikovať, popísať a rozširovať prístupy a postupy správneho riadenia v oblasti

cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce v rámci EÚ. Hlavnou úlohou programu je poskytovať podporu jednotlivým aktérom pri účinnejšej a efektívnej implementácii programov ETS vzhľadom na to, že správne riadenie bolo označené ako hlavný predpoklad, ktorý je potrebné realizovať v rámci ETS.

Cieľové skupiny programu INTERACT II sú inštitúcie a orgány, ktoré boli vytvorené v rámci Európy na riadenie programov ETS. Do týchto cieľových skupín programu INTERACT II patria:

- riadiace orgány
- spoločné technické sekretariáty
- monitorovacie výbory
- národné kontaktné osoby
- certifikačné orgány
- orgány auditu
- riadiace orgány prvej úrovne cezhraničných, nadnárodných, interregionálnych a sieťových programov

Vyšegrádsky fond

Ako uvádza vo svojom článku **Ministerstvo zahraničných vecí SR (2011)** jedinou inštitucionalizovanou formou vzájomnej spolupráce krajín V4 je Medzinárodný vyšehradský fond, ktorého zriadenie schválili predsedovia vlád krajín vyšehradskej skupiny na summite 14. mája 1999 v Bratislave a na základe záverov tohto stretnutia predsedovia vlád V4 9. júna 2000 v Štířine pri Prahe podpísali Dohodu o založení Medzinárodného vyšehradského fondu so sídlom v Bratislave.

Hlavným poslaním a cieľom projektových aktivít VF je podporovať vyšehradskú identitu a priateľstvo krajín a obyvateľov V4, posilňovanie vyšehradskej spolupatričnosti a väzieb v rámci občianskej spoločnosti, rozvoj regionálnej spolupráce a výmen prostredníctvom spoločných kultúrnych, umeleckých, vedeckých, výskumných a vzdelávacích projektov, výmena umelcov a mladých ľudí, podpora cezhraničnej spolupráce a rozvoj cestovného ruchu.

Grantové programy Vyšegrádskeho fondu:

- Štandardné granty – nad 4000 €
- Malé granty – do 4000 €
- Strategické granty
- Štipendiá

1.3.3 Európske zoskupenie územnej spolupráce – pojem, legislatíva

Novým nástrojom spolupráce je Európske zoskupenie územnej spolupráce, ktoré bolo zavedené s cieľom prekonania prekážok brzdiacich spoluprácu medzi regiónmi rôznych krajín ako konštatuje **Výrostková (2010)**. Cieľom EZÚS je uľahčovať a podporovať cezhraničnú, nadnárodnú a medziregionálnu spoluprácu, má právnu subjektivitu a je splnomocnené konať v mene svojich členov. EZÚS tvoria členovia, ktorí sa nachádzajú na území aspoň dvoch štátov; môžu nimi byť členský štát, regionálne a miestne orgány, iné subjekty, ktoré sa riadia verejným právom a združenia právnických osôb týchto subjektov.

V článku **Obecných novín (2011)** sa uvádza, že je priama spolupráca medzi regiónmi a mestami prináša občanom konkrétne výhody, napr. spoločné zásobovanie či poskytovanie služieb v pohraničných oblastiach. EZÚS slúži EÚ ako nástroj a právny rámec na odbúranie byrokracie pri uskutočňovaní cezhraničných projektov, ktorý vznikol v roku 2006 vďaka intenzívnej kampani Výboru regiónov. Predsedníčka Výboru **Mercedes Bresso (2011)** zdôraznila, že štátne hranice by už nemali byť prekážkou, ak chcú dva susediace regióny spoločne prevádzkovať nemocnicu alebo stredisko zamestnanosti.

Nariadenie ES č. 1082/2006 z 5. júla 2006 pojednáva o Európskom zoskupení územnej spolupráce, keďže je potrebné vykonať opatrenia na zníženie významných ťažkostí, s ktorými sa stretávajú členské štáty a najmä regionálne a miestne orgány pri vykonávaní a riadení akcií územnej spolupráce v rámci rozdielnych vnútroštátnych právnych predpisov a postupov. Má 18 článkov, ktoré pojednávajú najmä o charaktere EZÚS, rozhodnom práve, založení a zrušení EZÚS, nadobudnutí právnej subjektivity, úlohách, dohovore, stanovách, rozpočte a organizácii EZÚS. EZÚS má v každom členskom štáte najširšiu právnu spôsobilosť, aká sa priznáva podľa vnútroštátneho práva členského štátu právnickým osobám.

Vláda SR prijala 15. februára 2008 **Zákon č. 90/2008 Z.z. o európskom zoskupení územnej spolupráce a doplnení zákona 540/2001 Z.z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov**, ktoré je v súlade a nadväznosti na Nariadenie ES č. 1082/2006. Tento zákon upravuje založenie, vznik, postavenie, hospodárenie, zrušenie a zánik európskeho zoskupenia územnej spolupráce so sídlom na území Slovenskej republiky a dohľad nad jeho činnosťou.

Štúdia **Výboru regiónov (2010)**, ktorú vypracovala v spolupráci so spoločnosťou METIS GmbH poskytuje prehľad o stave EZÚS, ukazuje prínos na politickej i miestnej

úrovni a prispieva k diskusiám o zmene legislatívy a k prebiehajúcej práci v oblasti viacúrovňového riadenia.

Realizácia na miestnej úrovni – rozmanitosť vytvorených EZÚS:

- EZÚS Eurométropole Lille – Kotrijk – Tournai
- EZÚS Ister – Granum
- EZÚS Galicia – Norde de Portugal
- EZÚS Amphictyony
- EZÚS Karst - Bodva
- EZÚS Duero – Douro
- EZÚS West-Vlaanderen/Flandre – Dunkerque – Côte d`Opale
- EZÚS Pyrénées – Méditerranée
- EZÚS Strasbourg – Ortenau
- EZÚS Hospital de la Cerdanya
- EZÚS Grande Région

1.3.4 Euroregión

Časopis **euroREPORT (2004)** priniesol v septembri 2004 rozhovor s podpredsedom Asociácie euroregiónov Jozefom Novákom, ktorí tvrdí, že existuje určitá neujasnenosť čo je euroregión, podľa akých pravidiel má vzniknúť, čo všetko má spĺňať po ekonomickej, demografickej a hraničnej stránke. **Výrostková (2010)** však túto definíciu ujasňuje: euroregióny sú tvorené prihraničnými územiaми najmenej dvoch štátov, ktoré majú spoločnú hranicu, vznikajú na základe rozhodnutia spoločne koordinovať aktivity, ktoré povedú k ich rozvoju, resp. ktoré majú podobné problémy, ktoré sa rozhodli riešiť spoločne. Cieľom môže byť cezhraničná spolupráca v oblasti hospodárstva, cestovného ruchu, zamestnanosti, infraštruktúry, zosúladienie projektov rozvoja, podpora kultúrnej činnosti, ochrana životného prostredia, protipovodňové opatrenia, spoločné marketingové aktivity, výmena informácií a pod.

Euroregionálne združenia začali na Slovensku vznikáť približne pred 15 rokmi a spolupráca sa vykonávala neformálnym spôsobom. Pojem euroregión definuje až od roku 2009 **Zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja** ako subjekt územnej spolupráce zložený zo zástupcov sociálno-ekonomických partnerov, ktorí pôsobia na regionálnej a miestnej úrovni susedných štátov, založený na účely cezhraničnej spolupráce.

Začiatkom roka 2009 pôsobilo na Slovensku 15 euroregiónov, čo zobrazuje tabuľka:

Tab.č.3 Euroregióny v SR

Názov Euroregiónu	Sídlo slovenskej časti	Územie pôsobenia
Karpatský euroregión	Košice	Košický, Prešovský kraj, juhovýchodné Poľsko, Západná Ukrajina, severovýchodné Maďarsko, severovýchodné Rumunsko
Euroregión Tatry	Kežmarok	územie SR a Poľska v oblasti Tatier
Euroregión Beskydy	Žilina	územie Beskýd Slovenska, ČR a Poľska
Euroregión Západné Karpaty	Valča	územie Západných Karpát SR, ČR a Poľska
Euroregión Biele – Biele Karpaty	Trenčín	územie združenia Regiónu Biele Karpaty a územie pôsobenia združenia Regiónu Biele Karpaty v ČR
Euroregión Pomoravie	Skalica	Záhorie, obce a mestá Južnej Moravy, Regionalverband Weinviertel
Euroregión Slaná - Rimava	Rimavská Sobota	Únia Slanej a Rimavy a oblasti Maďarska
Euroregión Kras	Jablonov nad Turňou	združenie Kras, mikroregión Domica a Maďarská republika
Euroregión Podunajského trojspolku	Dunajská Streda	Podunajsko-Dolnovážske združenie, župa Győr-Moson-Sopron
Euroregión Váh-Dunaj-Ipeľ	Nitra	združenie Váh-Dunaj-Ipeľ, župy Komárom-Esztergom a Pest
Euroregión Ipeľ - Ipoly	Šahy	Ipeľský euroregión, Ipoly Euroregió
Euroregión Neogradiensis	Lučenec	Novohrad – hist. územie južnej časti SR a sev. časti Maďarska
Euroregión Ister-Granum	Štúrovo	EZÚS Ister-Granum, združenie obcí Južný región. za SR
Ung-Tisza-Túr-Euroregión	Vojany	Košický kraj a prihraničné regióny Maďarska
Euroregión Zemplín	Kráľovský Chlmec	hist. územie župy Zemplín v SR a MR

Zdroj: Výrostková Eva, Regionálna ekonomika a rozvoj, 2010

2. Cieľ práce

Cezhraničná spolupráca je jednou z dôležitých ciest, ktoré môžu napomôcť k rozvoju Nitrianskeho kraja, budovaniu jeho kreditu ako atraktívneho, silného a sebavedomého regiónu ako v cezhraničnom tak aj medzinárodnom meradle. Vychádzajúc zo národných a regionálnych strategických materiálov je preto potrebné, aby sa tejto oblasti venovala zvýšená pozornosť. Existuje však len niekoľko koncepčných a strategických dokumentov týkajúcich sa cezhraničnej spolupráce, ktoré len čiastkovo riešia túto problematiku alebo sú už neaktuálne.

Cieľom tejto diplomovej práce je najmä:

- identifikovať územie Nitrianskeho kraja z pohľadu všeobecných cezhraničných súvislostí
- zosumarizovať potenciál Nitrianskeho kraja vo všetkých oblastiach, v ktorých môže kraj rozvíjať svoju činnosť
- preskúmať najmä oficiálne záväzky subjektov Nitrianskeho kraja platné pre realizáciu cezhraničnej spolupráce
- analyzovať silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia (SWOT analýza) cezhraničnej spolupráce vo vyšpecifikovaných oblastiach
- navrhnúť ciele, opatrenia a aktivity, ktoré budú reflektovať potreby regiónu
- navrhnúť konkrétne projektové aktivity, ktoré je možné v rámci cezhraničnej spolupráce realizovať

3. Metodika práce

Objektom skúmania tejto práce je cezhraničná spolupráca Nitrianskeho kraja, jej potenciál, ktorý tvoria všetky disponibilné zdroje nachádzajúce sa na danom území. Na základe interného a externého pozorovania bol zvolený Nitriansky kraj, ktorý z hľadiska jeho polohy má veľmi dobré predpoklady pre rozvoj cezhraničnej spolupráce. V rámci odbornej práce, ktorá predchádzala samotnému riešeniu tejto problematiky sme pracovali v týchto oblastiach:

- projekt *Maďarsko-slovenská iniciatíva pre trvalo udržateľnú sieť spolupráce* – v pozícií projektového manažéra, ktoré pozostávali najmä z koncepčných a riadiacich činnosti na úrovni cezhraničného partnera projektu. Hlavným cieľom tohto projektu bolo vytvorenie priestoru pre subjekty verejnej a súkromnej sféry pôsobiace v troch hlavných oblastiach, ktoré sa takto mohli navzájom spoznať, riešiť aktuálne problémy s cezhraničným dopadom a predstaviť projektové zámery, ktoré by mohli realizovať a primárne financovať cez Program cezhraničnej spolupráce CBC HU-SK 2007-2013.
- Aktualizácia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2008-2015, členstvo v pracovnej skupine Medzinárodná a cezhraničná spolupráca na základe pozvania z Odboru zahraničných vzťahov a cestovného ruchu Nitrianskeho samosprávneho kraja – práca pozostávala z pripomienkovania predložených dokumentov súvisiacich s medzinárodnou a cezhraničnou spoluprácou, predkladaní návrhov a riešení
- Vytvorenie Európskeho zoskupenia územnej spolupráce – pracovná skupina ku vytvoreniu EZÚS tvorených zo subjektov: Nitriansky samosprávny kraj, Trnavský samosprávny kraj, Župa Győr-Moson-Sopron a Župa Komárom-Esztergom. Práca pozostávala z pripomienkovania predložených materiálov ku všeobecnému vytvoreniu, riadeniu a vedeniu EZÚS, jeho koncepcnej činnosti a organizačnému zloženiu a definovaniu oblastí pôsobenia.

Pre správne preskúmanie tejto oblasti a vychádzajúc z predchádzajúcich činností sme zvolili nasledovný postup práce:

1. Štúdium domácej a zahraničnej literatúry, odborných a vedeckých teoretických a praktických zdrojov v danej problematike
2. zhromažďovanie, analyzovanie a komparácia údajov a informácií z relevantných zdrojov

3. komunikácia odborníkmi a predstaviteľmi relevantných subjektov verejnej a súkromnej správy a získavanie teoretických a praktických informácií o oblasti cezhraničnej spolupráce v rámci vyššie spomenutých činností
4. Riadený rozhovor s Mgr. Ing. Miloslavou Kollárovou, vedúcou odboru zahraničných vzťahov a cestovného ruchu na Úrade Nitrianskeho samosprávneho kraja
5. simultánna aplikácia výsledkov z vyššie spomenutých činností a návrhy na riešenie problematiky v súlade so stanovenými cieľmi práce

Za účelom dosiahnutia stanovených cieľov práce sme použili nasledovné metódy:

- metóda analýzy a komparácie – použitá najmä v prehľade súčasnej problematiky, kde sme analyzovali a porovnávali aktuálne zdroje, ktoré pojednávajú o cezhraničnej spolupráci a príbuzných oblastiach,
- metóda abstrakcie – použitá najmä pri stanovovaní cieľov, opatrení a aktivít, kde na základe potenciálu Nitrianskeho kraja sme zovšeobecnilí získané výsledky a výstupy vlastnej práce.
- metóda riadeného rozhovoru – použitá takmer v celej časti výsledkov práce. Poznatky, návrhy a skúsenosti boli zapracované v práci, aby sme detailnejšie popísali potenciál a pokúsili sa navrhnuť perspektívy Nitrianskeho kraja,
- metóda syntézy – použitá najmä pri formulovaní záverov a návrhov riešení, kde sme skúmané výsledky a výstupy práce myšlienkovy zjednotili do uceleného záveru,
- SWOT analýza – použitá pri zhrnutí potenciálu Nitrianskeho kraja v kapitole 4.1.8.

4. Výsledky práce

4.1 Potenciál Nitrianskeho kraja – analýza zdrojov

Budovanie silnej a efektívnej cezhraničnej spolupráce aktérov Nitrianskeho kraja je jednou z dôležitých ciest, ktoré môžu napomôcť k rozvoju Nitrianskeho kraja ako sebavedomému, atraktívnemu a silnému európskemu regiónu s bohatou sieťou zahraničných a cezhraničných partnerských vzťahov. Žiaden región v Európe, resp. vo svete nemôže existovať ako uzavretý územný celok, preto je potrebné si uvedomiť, že každý región je súčasťou širšieho priestoru, v ktorom existujú rôzne vzťahy, väzby i závislosti. Nato, aby sme tieto vzťahy identifikovali a spoločne rozvíjali, je potrebné poznať súčasnú situáciu na danom území, resp. je potrebné vytvoriť analýzu zdrojov územia, ktorá bude tvoriť základ pre budovanie cezhraničnej spolupráce.

4.1.1 Charakteristika priestoru a obyvateľstva Nitrianskeho kraja

Tab. č. 4 Porovnanie veľkosti Nitrianskeho kraja (2009)

Územie	Počet obyvateľov	Rozloha v km ²	Hustota obyv. na km ²
Bratislavský kraj	622 706	2 054	303,4
Trnavský kraj	561 525	4 147	135,4
Trenčiansky kraj	599 214	4 501	133,1
Nitriansky kraj	705 661	6 344	111,2
Banskobystrický kraj	653 186	9 454	69,1
Žilinský kraj	697 502	6 811	102,4
Prešovský kraj	807 011	8 972	89,9
Košický kraj	778 120	6 751	115,2
Slovenská republika	5 424 925	49 034	110,6

Zdroj: ŠÚ SR

Nitriansky kraj patrí rozlohou ku stredne veľkým krajom. Nachádza sa na 5. mieste zo všetkých 8 krajov Slovenskej republiky, počtom obyvateľstva je na 3. mieste a hustotou obyvateľstva reprezentuje celoslovenský priemer.

Podstatný poznatok z hľadiska potreby cezhraničnej spolupráce je v oblasti národnostného zloženia obyvateľstva kraja. Územie Nitrianskeho kraja patrí ku

národnostne zmiešaným územia Slovenska. Dominuje slovenská národnosť z počtom obyvateľov 494 426 obyvateľov, čo predstavuje 70,06%. Maďarská národnosť dosahuje počet 190 741 obyvateľov, čo predstavuje 27,03%. Sústreďuje sa najmä v južnej časti kraja: v okrese Komárno dosahuje 69,38%, v okrese Nové Zámky 38,13 % a v okrese Levice 26,68%.

Sídlna štruktúra Nitrianskeho kraja je tvorená 354 sídlami, z ktorých je 15 miest a 339 vidieckych sídel. Obyvateľstvo je prevažne lokalizované v mestách, žije v nich viac ako polovica. V krajskom meste Nitra žije 83 692 obyvateľov. Ďalšie mestá sú stredne veľké (Nové Zámky, Komárno, Levice, Topoľčany, Šaľa) a malé (Zlaté Moravce, Štúrovo, Šurany, Kolárovo, Vráble, Šahy, Hurbanovo, Želiezovce, Tlmače)

Z hľadiska širších nadregionálnych súvislostí na progresívny rozvojový význam Podunajský sídelný pás. Jedinečnosť polohy Nitrianskeho kraja na tomto veľtoku je skutočnosť, že sa nachádza v jeho sídelne najviac koncentrovanej polohe medzi dvoma metropolami európskeho významu – Viedňou a Budapešťou. V relatívnej blízkosti krajského mesta Nitry sa teda nachádzajú tri hlavné mestá – Bratislava, Viedeň a Budapešť, ktoré tvoria perspektívny pól rozvoja Európy.

4.1.2 Prírodný potenciál Nitrianskeho kraja

Nitriansky kraj sa nachádza v Podunajskej nížine, ktorá je ohraničená viacerými pohoriami. Na severozápade Považským Inovcom, na severe pohoriami Tribeč, Pohronský Inovec, na východe Štiavnickými vrchmi a Krupinskou planinou a na juhovýchode je to pohorie Burda.

Pôdny fond dosahuje celkovo 643 318 ha, z čoho poľnohospodársky pôdny fond má 469 910 ha, lesný fond 95 147 ha a zastavené územia majú rozsah 31 716 ha. Poľnohospodárska pôda má nasledovné zloženie: orná pôda 86,8%, trvalé trávne porasty 6,2%, vinice 2,6%.

Najvýznamnejšie vodné zdroje sú rieky Dunaj, Váh a Ipel'; popri nich sú významné rieky Nitra, Hron so Sikenicou, Ipel' so Štiavnicou a Krupinicou. Osou kraja je rieka Nitra s prítokom Žitava. Popri tečúcich vodách sú to aj vodné plochy, medzi ktoré patria Duchonka, Lipoviny pri Bátovciach, bagroviská pri Šuranoch, Komjaticiach, Kováčove, Chľabe a Levické rybníky. V Nitrianskom kraji sa nachádzajú aj bohaté zásoby podzemných vôd. Najvýznamnejšia oblasť ich výskytu je Podunajská nížina, presnejšie okrajová časť Žitného ostrova. Minerálne a geotermálne vody sú lokalizované v Kyselke v Kalinčiakove, Malinovci, Santovke a Slatine

V kraji sú významné chránené územia: CHKO Ponitrie, CHKO Štiavnické vrchy a CHKO Dunajské luhy. Zároveň sa tu nachádzajú aj maloplošné chránené územia, chránené areály, prírodné rezervácie a prírodné pamiatky. Veľký význam majú lokality biotopov vodného vtáctva Čičovské mŕtve rameno, Parížske močiare a Dunajské luhy.

4.1.3 Ekonomický potenciál Nitrianskeho kraja

Hospodárstvo je rozhodujúcim faktorom ekonomického a sociálneho rozvoja regiónu. Ekonomický rozvoj ovplyvňuje prostredníctvom výroby a realizácie tovarov a služieb a jeho odvetvové zameranie a výkonnosť v konečnom dôsledku vplyva na tvorbu hrubého domáceho produktu v danom regióne.

Nitriansky kraj je charakteristický svojou intenzívnou poľnohospodárskou výrobou, podľa ktorej je nazývaný ako obilnica Slovenska. Celková plocha poľnohospodárskej pôdy zaberá až 74% plochy kraja. Poľnohospodárska výroba je orientovaná predovšetkým na rastlinnú výrobu: pšenica, jačmeň, kukurica. Z technických plodín sa medzi významné radí pestovanie cukrovej repy, olejnín a zeleniny. Nitriansky kraj je známy aj pestovaním vínnej révy; nachádzajú sa tu dve významné oblasti Nitrianska a Podunajská vinohradnícka oblasť. V rámci živočíšnej výroby sa chovatelia v Nitrianskom kraji zameriavajú na chov hovädzieho dobytku, ošípaných a hydiny.

Priemysel

Nitriansky kraj koncentruje 12,7% pracujúcich v oblasti priemyslu v rámci Slovenskej republiky a 8,6% hrubých obrátov priemyselných závodov v roku 2009. Svoju tradíciu majú na území Nitrianskeho kraja strojársky, chemický, drevospracujúci a potravinársky priemysel. V priebehu rokov však boli vytvorené nové vhodné podmienky pre lokalizáciu priemyslu, tzv. priemyselné parky, ako napr. priemyselný park Nitra-Sever, priemyselný park Vráble, Levice-Géňa, Zlaté Moravce a iné.

Dopravná infraštruktúra

Z hľadiska dopravnej infraštruktúry má Nitriansky kraj rozvinutú sieť cestných komunikácií, ktorá je zložená z ciest I. triedy – 496 km, z ciest II. triedy - 500 km a z ciest III. triedy – 1540 km. Významným dopravným uzlom je mesto Nitra, kde sa križujú tri cesty I. triedy. Územím prechádzajú tieto cesty medzinárodného významu:

- E77 - v úseku hranica MR / SR Šahy – Zvolen - Banská Bystrica – Ružomberok – Dolný Kubín - Trstená, hranica SR / PL je vedená okresom Levice v dĺžke 16,343 km
- E571 – v úseku Bratislava – Nitra – Zvolen – Lučenec – Košice. Cesta je vedená okresom Nitra v dĺžke 34,740 km a okresom Zlaté Moravce v dĺžke 27,837 km

Rýchlostné komunikácie – R1 I/65 na úseku Trnava – Nitra (43 km) v smere Zvolen, Banská Bystrica – sú nepostrádateľnou súčasťou pre rozvoj územia. V súčasnosti sú vo výstavbe aj nasledovné úseky:

- R1 I/65 Nitra západ, Selenec – 12, 6 km
- R1 I/65 Selenec, Beladice – 19 km
- R1 I/65 Beladice, Tekovské Nemce – 14,3 km

Železničná infraštruktúra nie je vzhľadom na jeho hospodársky význam dostatočne vybudovaná. Najdôležitejšou traťou, ktorá prechádza územím, je trať 130 z Bratislavy – Štúrova – do Maďarska. Okrem tejto trate sa v kraji nachádza ďalších medziregionálnych a aj medzinárodných tratí.

Strategické verejné a regionálne letiská pre medzinárodnú dopravu sa v Nitrianskom kraji nenachádzajú. Najvýznamnejším letiskom v Nitrianskom kraji je letisko Nitra – Janíkovce, ktoré má charakter medzinárodného verejného letiska. Ďalším významným letiskom v kraji sú Nové Zámky, ktoré má športový charakter.

Vodná doprava má z hľadiska cezhraničnej spolupráce najväčšie predpoklady na rozvoj, nakoľko prevažnú časť hranice z Maďarskom tvorí európsky veľtok Dunaj. Sieť vodných ciest kraja tvoria:

- medzinárodná vodná cesta E80 Dunaj v úseku celej južnej hranice Nitrianskeho kraja (hranica SR/MR), ktorá je súčasťou európskeho dopravného koridoru č. VII
- medzinárodná vodná cesta Váh E81 v úseku Komárno – Kráľová nad Váhom – hranica Nitrianskeho kraja, ktorá je súčasťou intermodálnych dopravných koridorov č. V. a VI.

Na medzinárodnej vodnej ceste Dunaj sa v rámci regiónu nachádzajú prístavy Komárno a Štúrovo, na ktorých je využitie prístavných kapacít veľmi nízke. Rieka Váh patrí medzi ďalšie významné vodné komunikácie. Je splavená dolná časť rieky od zaústenia až po Sereď, čo je dobrý predpoklad na budovanie ostatných dopravných subsystémov s umiestneným riečnym prístavom v Sereďi.

Hraničné prechody v Nitrianskom kraji majú strategický význam vzhľadom na polohu regiónu. Celkovo je prevádzkovaných 5 hraničných prechodov, z ktorých je najvýznamnejší prechod v Komárne, určený pre železničnú, cestnú a riečnu dopravu.

Technická infraštruktúra

Nitriansky kraj má z hľadiska výroby a zásobovania energiou v rámci Slovenska významné postavenie. Jadrová elektrárň v Mochovciach je strategickým projektom, ktorý patrí do základného pásma elektrizačnej sústavy Slovenskej republiky.

Okrem toho sú na území kraja zdroje elektrizačnej sústavy „Malých vodných elektrární“. Na rieke Nitra sú vybudované dve malé vodné elektrárne v lokalitách hať v Nitre s výkonom 0,6 MW a hať v Jelšovciach s výkonom 1,41 MW. Na rieke Hron sa nachádzajú ďalšie vodné elektrárne: hať Veľké Kozmálovce o výkone 2x2,4 MW a 1, 0,52 MW. Tieto zdroje sú však z hľadiska výkonu zanedbateľné, ich prínos je najmä vo využití hydropotenciálu.

Počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu dosiahol v roku 2009 hodnotu 47,3% v Nitrianskom kraji, čo je najmenej zo všetkých krajov SR. Počet obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov dosiahol v roku 2009 hodnotu 90,4%, čo predstavuje zvýšenie o 5,7% v porovnaní s rokom 2005. Dĺžka kanalizačnej siete v Nitrianskom kraji v roku 2009 bola 1167 km a dĺžka vodovodnej siete predstavovala hodnotu 4 633 km.

V Nitrianskom kraji sa nachádza najväčší potenciál obnoviteľných zdrojov energie, konkrétne biomasy, čo dokazuje štúdia Dr. Ing. Magu zo Slovenskej poľnohospodárskej univerzity, ktorý hovorí o využívaní domácich zdrojov obnoviteľných zdrojov energie zvyšujúce bezpečnosť a diverzifikáciu dodávok energie a tie následne znižujú závislosť ekonomiky na nestabilných cenách ropy a zemného plynu. Významný potenciál OZE spočíva najmä v tom, že vidiecke a marginalizované regióny sa rozvíjajú a s nimi aj malý a stredný podnikatelia, vznikajú nové príležitosti a rastie zamestnanosť.

Tab. č. 5 Poľnohospodárska produkcia biomasy podľa krajov v tonách

Kraj	Druh biomasy				
	Slama obilná	Slama spolu	Drevný odpad	Exkrementy	Spolu
Nitriansky	530 946	1 092 675	49 843	2 457 363	3 617 881
Banskobystrický	192 975	335 506	101 853	1 821 989	2 259 348
Košický	240 282	423 907	50 518	1 218 598	1 693 023
Spolu	964 203	1 852 088	202 214	5 515 950	7 570 252

Zdroj: MAGA Juraj, Biomasa pre regionálnu ekonomiku, 2007

Tabuľka č. 5 dokazuje, že najväčší potenciál pre využívanie biomasy rôzneho druhu je v Nitrianskom kraji. Z hľadiska cezhraničnej spolupráce má tento fakt veľký význam, nakoľko sa Nitriansky kraj môže stať strategickým partnerom pri využívaní OZE.

4.1.4 Sociálny potenciál Nitrianskeho kraja

Úroveň vzdelávania a celá oblasť školstva je zabezpečovaná predovšetkým sieťou základných, stredných a vysokých škôl, predškolských a školských zariadení. Zriaďovateľmi týchto zariadení sú obce, kraje, cirkev a Ministerstvo školstva SR.

V roku 2009 sa v nitrianskom kraji nachádzalo 312 základných škôl, 28 gymnázií a 61 stredných odborných škôl, ktoré navštevovalo viac ako 30 000 študentov. Nitriansky kraj má tradíciu aj vo vysokom školstve. Je sídlom 3 vysokých škôl, na ktorých študuje viac ako 25 000 študentov. Medzi tieto vysoké školy patria:

1. Slovenská poľnohospodárska univerzita - zabezpečuje výskumnú, vývojovú a poradenskú činnosť 6 fakúlt (fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov, fakulta biotechnológie a potravinárstva, fakulta ekonomiky a manažmentu, mechanizačná fakulta, fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva a fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoju) a 8 pracovísk s celo univerzitnou pôsobnosťou (Botanická záhrada, Vysokoškolský poľnohospodársky podnik, Inštitút ochrany biodiverzity a biologickej bezpečnosti, Poľnohospodársky znalecký ústav, Baltická univerzita, Poradenské centrum legislatívy EU, Slovenská poľnohospodárska knižnica a Centrum informačných a komunikačných technológií).
2. Univerzita Konštantína filozofa - Štúdium a výskum zabezpečuje na 5 nasledovných fakultách: fakulta prírodných vied, fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, fakulta stredoeurópskych štúdií, filozofická fakulta, pedagogická fakulta.
3. Univerzita J. Selyeho v Komárne - Má tri fakulty: ekonomickú, pedagogickú a reformovanú teologickú. Vedecko – výskumnú činnosť a jej koordináciu na všetkých fakultách univerzity zabezpečuje Výskumný ústav univerzity J. Selyeho.

V Komárne sídlia a viaceré detašované pracoviská maďarských univerzít – Schola Comaromiensis – diaľkové štúdium pre občanov maďarskej národnosti, Západomaďarská univerzita (Fakulta vysokoškolskej pedagogiky – Győr, Fakulta predškolskej pedagogiky – Sopron), Univerzita záhradníctva a potravinárskeho priemyslu (Fakulta záhradníctva – Kecskemét) a Teologický inštitút J. Calvina. Ich strategickým cieľom je ďalší rozvoj, spojenie odbornej orientácie s praxou, rozvíjanie medziodborového štúdia a kreovanie

výchovnovzdelávacieho procesu ako otvorený trojstupňový model v súlade s legislatívou SR, bolonským procesom a požiadavkami praxe.

Do sociálneho potenciálu Nitrianskeho kraja zaraďujeme aj zdravotnícku infraštruktúru. Je tvorená sieťou zdravotníckych zariadení, zariadení ambulantnej starostlivosti, odborných liečebných ústavov, liečební a prírodných liečebných kúpeľov. V priebehu rokov však pôsobila transformácia zdravotníckych zariadení. V roku 2009 sa v Nitrianskom kraji nachádzalo 13 nemocníc, 1 272 zariadení ambulantnej starostlivosti a 3 liečebne.

Rozvoj sociálnych služieb je potrebné rozvíjať predovšetkým v súlade s potrebami seniorov, telesne a mentálne postihnutých dospelých a detí. V Nitrianskom kraji sa v roku 2009 nachádzalo 110 poskytovateľov sociálnych služieb s celkovým počtom 5 609 miest. Tieto služby sú zabezpečované najmä samosprávnym krajom a obcami. Zároveň ich dopĺňajú neštátne subjekty na základe slobody výberu, druhu poskytovanej sociálne služby, resp. sociálnych aktivít.

4.1.5 Kultúrno-historický potenciál Nitrianskeho kraja

Nitriansky kraj môžeme charakterizovať ako prekrásny geografický priestor s bohatou a slávnou minulosťou, vzácnymi kultúrnymi pamiatkami a originálnymi tradíciami. Centrálna poloha v rámci Európy bola predpokladom čulých medzikultúrnych kontaktov. Archeologické nálezy od najstarších fáz ľudských dejín popri riekach Dunaj, Váh, Nitra, Žitava, Hron a mnohých iných menších tokoch, dokumentujú najhustejšie osídlenie v rámci celého Slovenska. Lokalita pri Nitrianskom Hrádku je odbornej verejnosti známa ako Slovenská Trója, opevnené kruhové rondely z mladšej doby kamennej, najmä najväčší z Golianova, môžeme prirovnať k anglickému Stonehenge. V blízkosti južnej hranice Slovenska tak evidujeme náleziská z doby kamennej, bronzovej i železnej, populácie skýtsko-trácke, stredomorské antické aj keltské, dácke a germánske.

Cennými dokladmi rímskej prítomnosti sú vojenská stanica Kelementia pri Iži alebo antický stavebný komplex vo Veľkom Kýre. V múzeách Nitrianskeho kraja sa nachádzajú cenné doklady avarskej prítomnosti a staroslovanských etnických skupín. Nitrianske kniežatstvo a veľkomoravské obdobie sa nespájajú len s hradiskom v Nitre, s Nitrianskou Blatnicou, ale najmä v poslednom období známymi unikátnymi nálezmi v Bojnej – Valy. Územie Nitrianskeho kraja sa pýši najstaršími pamiatkami o existencii kresťanstva, školstva a prítomnosti staromaďarských kmeňov. Tehlová rotunda v Bíni pri Štúrove,

sakrálné stavby na Nitrianskom hrade, v Dražovciach, Starom Tekove pri Leviciach a Kostoľanoch pod Tribečom sú ďalšími unikátnymi pamiatkami románskej architektúry.

Na území Nitrianskeho kraja je zaregistrovaných 535 pamiatok s 904 objektmi a všetkými architektonickými slohmi. Za zmienku stoja gotické kostoly v Pukanci a Želiezovciach, vzorová renesančná pevnosť v Nových Zámkoch či protiturecké opevnenia v Komárne s rímskym lapidáriom. Nitriansky hrad ponúka renesančné brány, no podobne ako kostoly v Leviciach alebo Šahách aj skvosty slovenského baroka.

Osobitnou kapitolou prítomných kultúrohistorických pamiatok sú početné hrady, zámky a kaštiele ako doklady jednotlivých stredovekých a novovekých umeleckých slohov a štýlov, ale aj regionálnej histórie. Tatárske vpády a turecká hrozba stimulovali vznik desiatok hradov; celé hradné komplexy, v niektorých prípadoch len ruiny, možno navštíviť napríklad v Hrušove, Oponiciach, Skýcove, Leviciach, Jelenci. Ozdobami obcí i celého kraja sú kaštiele v Topoľčiankach, Mlyňanoch, Močenku, Mojmírovciach, Trávnici, Krušovciach a mnohé iné. Osobitný architektonický, sakrálny a spoločenský význam majú židovské synagógy a cintoríny v Nitre, Šuranoch, Topoľčanoch či Nových Zámkoch.

Samostatnými atraktivitami cestovného ruchu, alebo lákadlom kombinovaných produktov pre turistov, sú najrôznejšie prejavy tradičnej kultúry. Na území Nitrianskeho kraja je ich tvorcom a nositeľom slovenské, maďarské, no aj české, nemecké, srbské, bulharské a chorvátske obyvateľstvo rímskokatolíckeho, evanjelického augsburského vyznania, kalvínskeho, pravoslávneho a židovského vierovyznania. Spôsob života v tomto multikultúrnom priestore západoslovenskej kultúrnej oblasti formovalo dedinské aj mestské prostredie a okrem domáceho obyvateľstva aj sezónnych poľnohospodárskych robotníkov zo severnejšie situovaných horských a podhorských regiónov.

V Nitrianskej a Podunajskej vinohradníckej oblasti sa zachovali komplexy vínnych pivníc. Sú lokalizované južne a juhovýchodne od Nitry až po Štúrovo vo Veľkom Kýre, Devičanoch, Pukanci a desiatkach iných obcí. V období oberačiek ožívajú vo viniciach pracovné postupy, najmä však jedlá, nápoje a folklór. V Čajkove je pre turistov na Nitrianskej vínnej ceste zriadená expozícia tradičného vinohradníctva; v Nesvadoch, Nevidzanoch, Nemčiňanoch, Veľkom Záluží a iných obciach sa vytvára tradícia ochutnávok mladých vín. Špecifickým zamestnaním a zdrojom príjmov boli rôzne druhy domáckej výroby: napr. s košíkárskou, tkáčskou a inou ľudovou výrobou sa možno zoznámiť v špeciálnej expozícii v Nesvadoch alebo Dome ľudových remesiel v Čajkove. Zároveň aktívnych košíkárov možno sledovať vo Vrábľoch či Lúčnici nad Žitavou, úžitkové a dekoratívne predmety zo slamy vyrábajú napríklad v Plavých Vozokanoch pri

Leviciach. V starom baníckom mestečku Pukanec v Štiavnických vrchoch dodnes pretrvávajú kamenárska, hrnčiarska aj debnárska výroba. Na konci 20. storočia sa v Mojmírovciach vytvorila tradícia výroby drevených hračiek, v Lehote pri Nitre píšťal, fujár, bačovského riadu, praciek opaskov a iných výrobkov z kože. Poľnohospodárske nadprodukty aj výrobky remeselníkov a ľudových výrobcov bolo možné pravidelne kupovať na trhoch vo všetkých mestách, no aj v Radošine, Bojnej, Mojmírovciach, Močenku, ale aj v iných obciach. Osobitne treba vyzdvihnúť výročný jarmok v Nitre, Komárne, Nových Zámkoch a Topoľčanoch, ktoré priťahovali obchodníkov nielen vďaka produkcii remeselníkov, ale tiež kvôli obilii, koňom a dobytku. Levický jarmok je pokračovaním tradície výročných jarmokov, ktorá sa začala v roku 1615 a je dodnes známy a bohatý na návštevníkov, tovary a atrakcie.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje hlinený dom v Šali z roku 1730, ale tiež architektúra v Pribete, vo Svätom Petre aj expozície tradičného bývania v Martovciach, Svodíne, Lapáši. So životom obyvateľov maďarskej národnosti v Podzoborí sú spojené národopisné domy v Koliňanoch, Ladiciach a Žiranoch. Veľmi vzácnou ukážkou tradičného bývania sú skalné obydlia v Brhlovciach, vytesané do tufového masívu Ipeľskej pahorkatiny, ktoré v roku 1994 získali ocenenie Europa Nostra.

Na mŕtvom ramene neďaleko Kolárova kotví lodný mlyn, ku ktorému vedie drevený most. Tesárske umenie možno obdivovať predovšetkým na Maškovom mlyne pri Vrábľoch alebo Bajzíkove mlyne v Závade.

Tradičné odievanie predstavuje nová expozícia v Nesvadoch. Atraktívnym odevom je charakteristický čilejkársky mikroregión jedenástich obcí situovaných severne od Levíc na ľavom brehu Hrona.

Pracovný aj sviatočný odev z obcí sledovaného územia, ako aj obyčajové tradície spojené s najvýznamnejšími udalosťami v živote človeka, kalendárnym rokom a prácou zachovávajú a prezentujú dedinské folklórne skupiny: k najvýznamnejším patria Zobor a Ponitran z Nitry, Vatra z Tlmáč, Inovec zo Zlatých Moraviec, detské folklórne súbory Borinôčka, Borinka alebo Pelikánik a dedinské folklórne skupiny majú Prašice, Krnča, Jedľové Kostolany, Vrábľa, Topoľčianky, Kozárovce, Čajkov, Jarok, Čakajovce, Marcelová a mnohé iné obce. Pravidelnými folklórnymi podujatiami sú Akademická Nitra v Nitre, Tekovské slávnosti či Folklórne slávnosti Horného Požitavia v Zlatých Moravciach.

Tradičnú kultúru v komplexnej podobe predstavujú múzejné inštitúcie ako:

1. Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre so svojou expozíciou v prírode sa špecializuje na poľnohospodársku výrobu a technické pamiatky súvisiace s poľnohospodárstvom.
2. Podunajské múzeum v Komárne dokumentuje život a kultúru obyvateľov maďarskej národnosti,
3. Múzeum Jána Thaina v Nových Zámkoch
4. Ponitrianske múzeum je v Nitre
5. Tribečské v Topoľčanoch.
6. Tekovské múzeum v Leviciach.

Všetky múzeá sa prezentujú aj bohatou výstavnou a kultúrno-výchovnou činnosťou. V Topoľčiankach môžeme navštíviť na kalendárne obyčaje orientovanú národopisnú izbu a múzeum chovu koní s kováčskou dielňou a niektorými sedláorskými výrobkami.

4.1.6 Potenciál cestovného ruchu Nitrianskeho kraja

Cestovný ruch predstavuje vo vyspelých krajinách dôležitú súčasť národného hospodárstva a Nitriansky kraj disponuje viacerými prírodnými a kultúrno-historickými predpokladmi cestovného ruchu, ktoré sú spomenuté v predchádzajúcej kapitole a ktoré možno považovať za mimoriadne atraktívne. Možno ho charakterizovať ako územný priestor s bohatou a slávnou minulosťou, vzácnymi kultúrnymi pamiatkami a originálnymi tradíciami.

Z hľadiska regionalizácie cestovného ruchu v Slovenskej republike patrí územie Nitrianskeho kraja do štyroch regiónov cestovného ruchu. Ide o Nitriansky región cestovného ruchu (patria sem okresy Nitra, Zlaté Moravce, väčšia časť okresu Levice a severná časť okresu Nové Zámky), Podunajský región cestovného ruchu (okres Komárno, južná časť okresu Nové Zámky), Ipeľský región cestovného ruchu (východná časť okresu Levice), Hornonitriansky región cestovného ruchu (okres Topoľčany) a Dolnopovažský región cestovného ruchu (okres Šaľa). Región cestovného ruchu však predstavuje imaginárny celok, ktorý nefiguruje v štruktúre štátnej a verejnej správy či samosprávy a je vyčlenený na základe stanovených spoločných znakov a kritérií.

Na základe regionalizácie cestovného ruchu v Slovenskej republike je každému regiónu cestovného ruchu priradený význam z hľadiska rozvoja tohto odvetvia. Nitriansky kraj má nadregionálny význam v strednodobom horizonte a národný význam v dlhodobom horizonte, čo znamená vhodné podmienky na rozvoj turizmu.

Ak chceme popisovať cestovný ruch a možnosti jeho rozvoja na území Nitrianskeho kraja, je potrebné spomenúť koncepcné dokumenty, ktoré definujú priority rozvoja cestovného ruchu na makroúrovni a boli prijaté vládou Slovenskej republiky. Hovoríme o Stratégii rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike na roky 2006 – 2013, ktorá považuje za kľúčové nasledovné druhy a formy cestovného ruchu: letná turistika a pobyt pri vode, kúpeľný a zdravotný cestovný ruch, zimný cestovný ruch a zimné športy, mestský a kultúrny cestovný ruch, vidiecky turizmus a agroturistika.

Dôležitá je aj Stratégia rozvoja cestovného ruchu Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2007 – 2013, ktorá pojednáva o možnostiach rozvoja cestovného ruchu na území kraja, pričom zohľadňuje špecifiká jednotlivých okresov a uvažuje o potenciálnych druhoch a formách cestovného ruchu, ktoré je možné v riešenom období realizovať a rozvíjať. Z hľadiska návštevnosti zo zahraničia je však nutné preferovať atraktivity cestovného ruchu, ktoré majú medzinárodný význam s dôrazom na cezhraničnú spoluprácu.

Medzi kľúčové oblasti rozvoje CR v Nitrianskom kraji patrí:

- 1. mesto Nitra** - centrum je mestskou pamiatkovou rezerváciou so súborom zachovalých kultúrno-historických pamiatok (dominanta Nitriansky hrad), disponuje dobrou supraštruktúrou cestovného ruchu (ubytovacie a stravovacie zariadenia) či komunálnym vybavením. Nitra je zároveň významným centrom kongresového cestovného ruchu (výstavný areál Agrokomplex) a tranzitným uzlom v smere východ – západ a sever – juh.
- 2. kultúrny, resp. mestský cestovného ruchu** - ďalšie okresné mestá Nitrianskeho kraja, najmä Komárno, Levice, Nové Zámky a Topoľčany, ktoré disponujú istým kultúrno-historickým potenciálom a sú aj primerane infraštruktúrne vybavené. Najmä Komárno a jeho širšie okolie, svojou strategickou prihraničnou polohou a jedinečným fortifikačným komplexom, ale aj inými atraktivitami, predstavuje potenciálne jednu z najúspešnejších oblastí cestovného ruchu v kraji aj z hľadiska cezhraničnej spolupráce.
- 3. rekreačný a kúpeľný cestovný ruch** je v Nitrianskom kraji jedným z najdôležitejších predpokladov rozvoja cestovného ruchu. Územie kraja sa vyznačuje výskytom geotermálnych vôd, ktoré sú využiteľné aj v cestovnom ruchu. Za najdôležitejšie strediská považujeme: Podhájska, Štúrovo a Patince. Ďalšie strediská, ktoré mali v minulosti lokálny či regionálny význam, môžu po rekonštrukcii a dobudovaní infraštruktúry zvýšiť konkurenciu a tlak na kvalitu služieb v tomto segmente: Santovka, Diakovce, Horné Saliby, Poľný Kesov,

Margitu-Ilonu pri Leviciach a iné. V minulosti bola zaujímavá aj rekreácia pri vodných plochách. Na tento účel možno využiť rekreačnú oblasť Duchonka pri Topoľčanoch a početné bývalé štrkoviská a rybníky, ktorých problémom sú však zväčša nedostatočná kvalita vody a prakticky neexistujúce služby cestovného ruchu. Rekreačný a športový cestovný ruch možno spojiť aj s lokalitami vhodnými na vychádzky, turistiku či cykloturistiku. Ide najmä o pohoria Tribeč, Štiavnické vrchy, Pohronský Inovec a Považský Inovec, ktoré svojou nadmorskou výškou predstavujú zaujímavé formy reliéfu a zároveň sú vhodné takmer pre všetky cieľové skupiny účastníkov cestovného ruchu. Vhodnými predpokladmi pre rozvoj kultúrneho cestovného ruchu môžu byť hrady a ich zrúcaniny ako ciele rôznych fakultatívnych či jednodenných výletov. V Nitrianskom kraji sú to napr. Nitriansky, Jelenecký, Oponický, Topoľčiansky a Levický hrad.

4. **kongresový cestovný ruch** je možné rozvíjať nielen v Nitre, ale vhodné podmienky možno nájsť aj v rekonštruovaných kaštieloch a zámkoch ako napr. zámok v Topoľčiankach a kaštiele v Mojmírovciach, Beladiciach či Belej.
5. **poľovníctvo, vínne cesty či hipoturistika** - najznámejšie z pomedzi menovaných sú vínne cesty, keďže územie je klimaticky vhodná oblasť na pestovanie vínnej révy. Ide najmä o Nitriansku vinohradnícku oblasť, ale významne sem zasahuje aj Južnoslovenská a Stredoslovenská vinohradnícka oblasť. Vínne cesty predstavujú zaujímavý príklad zapojenia miestneho obyvateľstva do rozvoja turizmu poskytovaním služieb účastníkom cestovného ruchu.
6. **vidiecky turizmus a agroturistika** - jeho výhodou je, že je realizovateľný bez ohľadu na infraštruktúrne vybavenie strediska CR, keďže jeho cieľom je práve pobyt mimo pretechnizovaného prostredia.

V oblasti cezhraničnej spolupráce v kultúre a turizme by mala fungovať snaha o všestrannú integráciu, podporu dobrých susedských vzťahov medzi obyvateľstvom na základe spoločných črt, efektívna komunikácia a koordinácia medzi partnermi na oboch stranách hranice a celkový destinačný manažment, ktorý bude využívať kooperačné systémy. Je dôležité tematicky zamerať projektové návrhy. Ide najmä o:

- spoločná história – vyzdvihnutie pozitív, zjednotenie výkladu dejín (kooperácia vlastivedných múzeí, skanzenov)
- kultúrna homogenita s vyzdvihnutím lokálnych špecifik
- kultúrno-historické pamiatky
- mäkké projekty – školenia, stáže odborníkov, výmena skúseností

- rozvoj moderných foriem turizmu – hipoturistika, vínne cesty, agroturistika, cykloturistika

4.1.7 Analýza záväzkov Nitrianskeho kraja v oblasti cezhraničnej spolupráce

Integračné procesy v Európe sa vytvárajú a formujú aj prostredníctvom cezhraničnej spolupráce, ktorá môže byť neoficiálna ako aj oficiálna na základe podpísaných zmlúv a dohôd o spolupráci prípadne iných dokumentov. Cezhraničná spolupráca zahŕňa všetky okruhy aktivít a opatrení smerujúcich k upevneniu, podpore a rozvíjaniu susedských vzťahov obyvateľov území z oboch strán spoločnej štátnej hranice a k riešeniu problémov, ktoré v týchto oblastiach vznikajú. Z hľadiska Nitrianskeho kraja sa cezhraničná spolupráca rozvíja s Maďarskou republikou, nakoľko tá tvorí hranicu s krajom.

V súčasnosti má Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja podpísané zmluvy o spolupráci s 10 zahraničnými regiónmi:

1. Talianska republika – Provincia do Cremona
2. Maďarská republika – Župa Komárom-Esztergom
3. Bieloruská republika – Minská oblasť
4. Maďarská republika – Župa Veszprém
5. Francúzska republika – Región Champagne-Ardenne
6. Česká republika – Kraj Vysočina
7. Francúzska republika – Región Picardie, department L`oise
8. Srbsko – Zlatiborský správny okruh
9. Poľská republika – Luburské vojvodstvo
10. Bulharská republika – Kraj Vratsa

V rámci cezhraničnej spolupráce sa budeme ďalej zaoberať zmluvami s dvoma maďarskými regiónmi. Zmluvný záväzok so župou Komárom-Esztergom bol podpísaný 13.11.2003. Cieľom tejto spolupráce je najmä:

- územné plánovanie, zosúladenie integrovaného hospodárskeho rozvoja, monitorovanie
- zosúladenie podpory činností v už fungujúcich regionálnych združení a spolkov
- spoločná príprava infraštruktúrneho rozvoja s hlavným zreteľom na dopravu a zosúladenie regionálnych záujmov
- podpora investícií hospodárskeho rozvoja

- spolupráca v oblasti ochrany prírody, životného prostredia, vodného hospodárstva a turistiky
- spolupráca v oblasti vzdelávania, kultúry, zdravotníctva a sociálnej starostlivosti
- zosúladenie a porovnávanie odborných a metodických otázok pre samosprávy, výmena odborných skúseností
- možnosť vytvoriť inštitucionalizovanú formu spolupráce, ktorej podobu určia obe strany

Rámcová zmluva o vzájomnej spolupráci so župou Veszprém bola uzatvorená 19.10.2004. Účelom uzatvorenia zmluvy je zabezpečenie koordinácie aktivít na integrovanom rozvoji území regiónov a vo verejnej správe samosprávneho kraja a samosprávy župy. Zmluva upravuje spoluprácu medzi NSK a Samosprávou Župy Veszprém za účelom:

- zosúladenia územného plánovania a integrovaného hospodárskeho rozvoja, a s tým súvisiacich služieb, monitorovanie rozvojovej spolupráce,
- zosúladenia podpory činnosti už fungujúcich regionálnych združení a spolkov v samosprávnom kraji a samosprávnej župe, koordinácie výmeny informácií v hospodárskej, kultúrnej oblasti a v oblasti cestovného ruchu, spoločnej prípravy infraštruktúrného rozvoja s hlavným zreteľom na dopravu a zosúladenia regionálnych záujmov,
- podpory investícií hospodárskeho rozvoja a na vytvorenie nových pracovných miest pri uplatnení priorít ochrany prírody a životného prostredia, vodného hospodárstva a turistiky, spolupráce v oblasti vzdelávania, kultúry, zdravotníctva a sociálnej starostlivosti,
- koordináciou rozvojových programov upevniť medzinárodné pozície regiónu v súlade so záujmami samosprávneho kraja a samosprávnej župy
- možnosti vytvoriť trvalejšiu, inštitucionalizovanejšiu podobu spolupráce, ktorej podobu určia obe strany po vzájomnej dohode.

Za oblasť cezhraničnej spolupráce je rámci NSK zodpovedný Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu, no vzhľadom na široký záber cezhraničnej spolupráce nemôže tento odbor plniť vo všetkých prípadoch koordinačnú a aj iniciatívnu úlohu zároveň. Je preto potrebné, aby sa do cezhraničnej spolupráce zapojili aj ďalšie subjekty. Za najdôležitejšie inštitúcie v tomto smere považujeme:

- mestá, obce a samosprávne združenia
- euroregióny
- školské, univerzitné a vedecké inštitúcie

- regionálne rozvojové agentúry
- tretí sektor

Cezhraničná spolupráca v jednotlivých **mestách a obciach** je dobre rozvinutá a má aj svoju dlhodobejšiu tradíciu. V tabuľke č. 6 ponúkame prehľad počtu nadviazaných kontaktov:

Tab. č.6 Počet nadviazaných partnerských kontaktov

Štát	Okres NR	Okres LV	Okres KN	Okres SA	Okres TO	Okres ZM	Okres NZ	Spolu
Maďarská republika	9	14	25	9	-	-	18	75

Zdroj: Program rozvoja NSK 2003-2013

V Nitrianskom kraji pôsobia tri **euroregióny**, ktoré predstavujú územnú spoluprácu miestnych inštitúcií, najčastejšie samospráv, ktorá prekračuje rámec jedného štátu. Sú to:

- Euroregión Váh-Dunaj-Ipeľ
- Euroregión Ipeľ-Ipoly
- Euroregión Ister-Granum

Rozvinutú cezhraničnú spoluprácu majú aj školy, univerzity a vedecké inštitúcie. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitra má uzatvorené tieto bilaterálne dohody v oblasti cezhraničnej spolupráce:

- Západomaďarská univerzita v Šoproni
- Panónska univerzita vo Veszpréme
- Univerzita Szent Istvána
- Károly Róbert Főiskola
- Univerzita v Debrecíne
- Korvínova univerzita v Budapešti
- Univerzita v Segedíne
- Tomori Pán Főiskola

V rámci cezhraničnej spolupráce Univerzita Konštatnína Filozofa doteraz uzatvorila tieto bilaterálne dohody:

- Univerzita v Segedíne
- Univerzita v Pécsi
- Rímskokatolícka vysoká škola pedagogická Jánosa Vitéza v Ostrihome
- Katolícka univerzita Petra Pázmányho v Budapešti

- Vysoká škola Karola Eszterházyho v Egeri
- Západomaďarská univerzita v Šoproni
- Literárno-vedný ústav Maďarskej akadémie vied
- Jazykovedný ústav Maďarskej akadémie vied

Relatívne novovzniknutá univerzita Jánosa Selyho v Komárne je najmladšou univerzitou, ktorá vznikla v roku 2004. Počas svojho krátkeho pôsobenia uzatvorila nasledovné partnerské kontakty:

- Vysoká škola J. Kodolániho v Szekesfehervári
- Korvínova univerzita v Budapešti
- Západomaďarská univerzita v Šoproni
- Katolícka univerzita Petra Pázmányho v Budapešti
- Univerzita v Segedíne
- Panónska univerzita vo Veszpréme
- Vysoká škola pedagogická F. Kölcseyho v Debrecíne
- Univerzita v Debrecíne
- Univerzita G. Károliho v Budapešti
- Vysoká škola moderných obchodných vied v Tatabányi
- Vysoká škola Karola Eszterházyho v Egeri
- Univerzita v Pécsi
- Vysoká škola Š. Tešedíka v Sarvasi

4.1.8 SWOT analýza

SWOT analýza definuje vnútorné a vonkajšie rozvojové faktory. Je východiskom pre formulovanie cieľov, zámerov a stratégie v oblasti cezhraničnej spolupráce. Vychádza z analytickej časti a tvorí charakteristiku silných a slabých stránok z danej oblasti a identifikuje možné príležitosti a ohrozenia.

Silné stránky	Slabé stránky
<p><i>Inštitucionálna základňa a sieť partnerstva cezhraničnej spolupráce</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Diverzifikovaná štruktúra inštitucionálnej základne subjektov, so zameraním na rozvoj cezhraničnej spolupráce na nadnárodnej regionálnej i miestnej úrovni 	<p><i>Inštitucionálna základňa a sieť partnerstva cezhraničnej spolupráce</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatočná prierezová, vzájomná prepojenosť jednotlivých sietí partnerstiev na nadnárodnej, regionálnej i miestnej úrovni, diferenciácia partnerstiev

<ul style="list-style-type: none"> • Existencia širokej škály foriem cezhraničnej spolupráce medzi zainteresovanými partnerskými inštitúciami, široká škála oblastí spolupráce a rôzna pridaná hodnota realizovaných projektov • Funkčné euroregióny Váh-Dunaj-Ipeľ a Ister-Granum • Skúsenosti s implementáciou projektov a využívaním nástrojov rozvojovej pomoci pre oblasť cezhraničnej spolupráce 	<ul style="list-style-type: none"> • Nízky podiel schválených spoločných projektov • Neefektívne fungujúci byrokratický systém pri implementácii nástrojov rozvojovej pomoci pre jednotlivé oblasti spolupráce, slabá technická asistancia štátu pri realizácii cyklu projektového riadenia vo vzťahu k samosprávam • Nedostatok vedeckých, technických a administratívnych kapacít v oblasti prípravy, manažmentu a implementácie spoločných projektov pre oblasť cezhraničnej spolupráce • Nízka zainteresovanosť súkromného podnikateľského sektora na cezhraničnej spolupráci, chýbajúci súkromný kapitál na stimulovanie rozvoja cezhraničnej spolupráce • Neefektívne vynakladanie finančných prostriedkov na projektové účely rozvoja cezhraničnej spolupráce, nízka pridaná hodnota v podobe výstupu projektu cezhraničnej spolupráce • Celková finančná poddimenzovanosť samospráv a ich fiškálna nerovnováha • Rôznorodá povaha názorov, záujmov a možností riešení medzi partnermi v sietiach
<p><i>Dopravná napojenosť územia NSK</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Veľtok Dunaja ako súčasť krajinného územia, Dunajská vodná cesta ako tranzitný prvok cezhraničného prepojenia kraja • Existujúce už schválené projekty riešiace problém dostupnosti prihraničných oblastí • Prítomnosť uzlov lodnej dopravnej infraštruktúry • Existujúce železničné prepojenie, prítomnosť vysokorýchlostných železničných tratí kombinovanej prepravy 	<p><i>Dopravná napojenosť územia NSK</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Chýbajúce dopravné napojenie kraja na medzinárodné dopravné koridory, nedostatok ciest nadradenej rýchlostnej dopravnej infraštruktúry, nedostatok rýchlostných železničných tratí, absencia terminálov kombinovanej dopravy • Nízka úroveň dostupnosti a fyzickej prepojenosti cezhraničných území medzi NSK a Maďarskou republikou
<p><i>Sociálny kapitál územia</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vysoká úroveň sociálneho kapitálu medzi obyvateľmi hraničných území, silné sociálne väzby a spolupatričnosť obyvateľstva v hraničných územiach • Spoločné kultúrne – historické dedičstvo obyvateľov cezhraničných území • Cezhraničná spolupráca škôl a univerzít v oblasti športu, výchovy a vzdelávania, vedy a výskumu na nadnárodnej, regionálnej a miestnej úrovni 	<p><i>Sociálny kapitál územia</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Slabá podpora rozvoja sociálneho kapitálu pre účely cezhraničnej
<p><i>Ostatné</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Národnostne zmiešané územie – najvyšší podiel maďarskej národnosti na území 	

<p>Slovenska</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vysoký potenciál obnoviteľných zdrojov energie • Bohatstvo kultúrno-historického dedičstva 	<p>spolupráce</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finančná poddimenzovanosť partnerstiev škôl a univerzít pre realizáciu podpory cezhraničnej spolupráce <p>Ostatné</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatočne vybudovaná infraštruktúra cestovného ruchu, nízka kvalita produktov lokálneho a regionálneho marketingu • Slabá informovanosť o cezhraničnej spolupráci medzi NSK a obcami • Nedocenenie potenciálu cezhraničnej spolupráce • Nedostatočná jazyková príprava pracovníkov verejnej a štátnej správy a samosprávy
Priležitosti	Ohrozenia
<p><i>Tvorba politiky a inštitucionálnej základne v oblasti cezhraničnej spolupráce</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjanie partnerských sietí a ich vzájomne prepájanie skrz už existujúce siete partnerstiev • Zlepšovanie partnerských vzťahov medzi sídlami formou vzájomnej prezentácie rozvojového kapitálu sídiel • Zainteresovanie aj iných partnerov, predovšetkým z podnikateľského prostredia a z oblasti vedy, výskumu a vzdelávania • Budovanie a rozvíjanie vedeckých, technických a administratívnych kapacít na podporu rozvoja cezhraničnej spolupráce • Vytváranie spoločných projektových rámcov a spoločných iniciatív v sieťach partnerských subjektov, vytváranie sústav nadväzujúcich a doplňujúcich projektov cezhraničnej spolupráce • Aktívna prezentácia cezhraničnej spolupráce formou organizovania rôznych spoločenských podujatí doma i v zahraničí <p><i>Dopravná dostupnosť územia pre cezhraničnú spoluprácu</i></p>	<p><i>Inštitucionálna základňa a siete partnerstiev</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izolácia určitých partnerov v rámci partnerských sietí, nekompatibilita a vzájomná nespôlupráca medzi sieťami navzájom • Neefektívna zainteresovanosť riadiacich orgánov pri implementácii projektov cezhraničnej spolupráce • Riziko rastu zadlženosti partnerov (najmä samospráv), finančná poddimenzovanosť a fiškálna nerovnováha samospráv • Nízka úroveň čerpaných finančných prostriedkov v rámci cezhraničnej spolupráce, riziko zníženia finančnej alokácie v budúcom období <p><i>Dopravná dostupnosť územia pre cezhraničnú spoluprácu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Spomaľovanie a brzdenie rozvoja cezhraničnej spolupráce v dôsledku zhoršenej dopravnej obslužnosti niektorých územných oblastí NSK • Pokles atraktivity územia v očiach investorov, pokles investičných príležitostí • Nedostatok finančných prostriedkov na riadenie územného rozvoja v

<ul style="list-style-type: none"> • Dobudovanie cestnej infraštruktúry a jej napojenie na systém medzinárodných dopravných koridorov • Modernizácia železničných tratí, zvýšenie ich rýchlostných a prepravných kapacít, vybudovanie terminálov kombinovanej prepravy • Modernizácia a zvýšenie tranzitných kapacít prístavov, vybudovanie prekladísk multimodálnej prepravy, zefektívnenie lodnej, verejnej a nákladnej prepravy • Zvýšenie počtu fyzických prepojení medzi jednotlivými hraničnými sídlami v rámci krajov, vybudovanie mostov, lávok či kyvadlovej prepravy <p><i>Tvorba a rozvoj sociálneho kapitálu územia pre cezhraničnú spoluprácu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Podpora zvyšovania povedomia a zapájanie občanov do diania v oblasti cezhraničnej spolupráce • Posilňovanie tvorby sociálneho kapitálu v sídlach NSK, formou organizovania kultúrno – spoločenských podujatí, prezentácia rôznych lokalít v rámci cezhraničnej spolupráce • Podpora rozvoja spolupráce v oblasti školstva, vedy a univerzitného výskumu, zvyšovanie jej prepojenia na podniky a aplikáciu v praxi • Príchodom zahraničných investícií vytvorenie nových pracovných príležitostí a tým aj zvýšenie zamestnanosti kraja 	<p>záujmových oblastiach cezhraničnej spolupráce</p> <p><i>Tvorba a rozvoj sociálneho kapitálu územia pre cezhraničnú spoluprácu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nezáujem o inštitucionálnu politiku cezhraničnej spolupráce v radoch širokej verejnosti, i zo strany podnikateľov • Útlm rozvoja kultúrno - spoločenských aktivít pre účely podpory cezhraničnej spolupráce • Riziko popretrhávania sociálnych väzieb medzi obyvateľmi územných oblastí NSK, úpadok sociálneho kapitálu, postupné vyľudňovanie území
--	--

Zdroj: pracovná skupina k aktualizácii PHSR NSK; vlastné spracovanie

4.2 Perspektívy Nitrianskeho kraja

Na základe stanoveného potenciálu Nitrianskeho kraja v predchádzajúcej sekcii je dôležité určiť jeho perspektívy, resp. kam kraj má smerovať. Základnou víziou Nitrianskeho kraja je:

Nitriansky samosprávny kraj je sebavedomý, atraktívny a silný európsky región s bohatou sieťou cezhraničných partnerských vzťahov a kontaktov, ktoré využíva v

prospech harmonického a trvalo udržateľného rozvoja svojho územia a rastu kvalitnej životnej úrovne svojich obyvateľov.

Strategický zámer smeruje z zvýšeniu cezhraničného imidžu NSK a potenciálnemu rastu životnej úrovne obyvateľov Nitrianskeho kraja ako na báze aplikácie cezhraničných skúseností, tak ku zvýšeniu úrovne hospodárskej a sociálnej integrácie kraja v cezhraničnej oblasti. Je však potrebný konkrétny návrh strategických cieľov, opatrení a aktivít, o ktoré by sa mohla oprieť široká škála potenciálnych subjektov pôsobiacich v oblasti cezhraničnej spolupráce.

4.2.1 Návrh strategických cieľov, opatrení a aktivít

Návrh strategických cieľov, opatrení a aktivít je navrhnutý prioritne pre Nitriansky samosprávny kraj ako hlavného nositeľa a zabezpečovateľa koncepčných a koordinačných činností v oblasti cezhraničnej spolupráce. Tieto však je možné aplikovať aj pre ostatných aktérov pôsobiacich v tejto oblasti.

Strategický cieľ 1. : Vybudovať systém zabezpečujúci efektívnu cezhraničnú regionálnu spoluprácu

Opatrenie 1.1 : Identifikovať stav existujúcej cezhraničnej spolupráce na úrovni regionálnych inštitúcií (školy, samosprávy, univerzity, euroregióny vedecké inštitúcie, tretí sektor...)

Aktivita 1.1.1 : Spracovať podrobnú databázu existujúcich cezhraničných vzťahov a partnerstiev subjektov pôsobiacich na území NSK a to na úroveň regionálneho územného členenia jednotlivých štátov.

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: školy, samosprávy, euroregióny, univerzity, vedecké inštitúcie, tretí sektor, RRA...*

Opatrenie 1.2 : Pri výbere nových cezhraničných partnerov NSK uprednostňovať tie, v ktorých už existujú vzájomné kontakty na nižších úrovniach a regióny so slovenskou národnostnou menšinou

Aktivita 1.2.1 : Na základe databázy existujúcich cezhraničných kontaktov navrhnuť prípadných vhodných adeptov pre rozšírenie partnerských regiónov.

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: školy, samosprávy, euroregióny, univerzity, vedecké inštitúcie, tretí sektor, RRA...*

Opatrenie 1.3 : Monitorovať potreby a problémy NSK, ktoré by sa dali riešiť využívaním cezhraničnej spolupráce

Aktivita 1.3.1 : Pravidelne vyhodnocovanie potrieb a problémov NSK, ktoré by sa dali riešiť využívaním cezhraničnej spolupráce:

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: jednotlivé odbory ÚNSK*

Aktivita 1.3.2 : Viesť a pravidelne dopĺňať databázu projektových zámerov a žiadostí projektov s cezhraničným dopadom v rámci Regionálneho informačného bodu CBC HU-SK.

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: oprávnený žiadatelia o príspevok v rámci pomoci EÚ*

Strategický cieľ 2. : Posilniť postavenie NSK v rámci EÚ

Opatrenie 2.1 : Posilniť postavenie NSK v rámci EÚ vstupom do relevantných celoeurópskych inštitúcií pôsobiacich na úrovni regiónov

Aktivita 2.1.1 : Zriadiť EZÚS (Európske zoskupenie územnej spolupráce) v rámci NSK ako nástroj realizácie spolupráce partnerských regiónov a miest

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: cezhraničné regiónu, ktoré prejavia záujem o vstup do EZÚS*

Opatrenie 2.2 : Využívať aktívnu propagáciu NSK v zahraničí na posilnenie jej imidžu a postavenia.

Aktivita 2.2.1 : Účasť na výstavách a veľtrhoch CR doma a i v prihraničných regiónoch

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: samosprávy, poskytovatelia služieb*

- *cieľová skupina: zahraniční i domácí návštěvníci v NSK*

Strategický cieľ 3 : Zlepšiť komunikačné kanály v oblasti cezhraničnej spolupráce

Opatrenie 3.1. : Zabezpečiť jednoduchý a zrozumiteľný prístup k základným informáciám o NSK, vrátane informácií cezhraničnej spolupráci

Aktivita 3.1.1 : Udržiavať a spravovať anglickú jazykovú mutáciu web stránky NSK

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: odbor informatiky a info systémov*
- *príjemcovia: zahraniční partneri, návštevníci webstránky*

Opatrenie 3.2 : Skvalitniť jazykové znalosti pracovníkov NSK, najmä Odboru zahraničných vzťahov a cestovného ruchu

Aktivita 3.2.1 : Zabezpečiť jazykové vzdelávanie pre pracovníkov NSK s identifikovanými potrebami ovládania minimálne jedného svetového jazyka v rámci pracovného času.

- *zodpovedná inštitúcia: Odbor zahraničných vzťahov a cestovného ruchu NSK*
- *partneri: inštitúcie poskytujúce akreditované jazykové vzdelávanie*

4.2.2 Príklady zrealizovaných projektov

1. MAĎARSKO-SLOVENSKÁ INICIATÍVA PRE TRVALO UDRŽATEĽNÚ SIET' SPOLUPRÁCE

Západná zadunajská regionálna rozvojová agentúra, Regionálna rozvojová agentúra Topoľčiansko a Regionálna rozvojová agentúra Nitra realizovali od septembra 2009 do augusta 2010 spoločný HUSKI projekt "Maďarsko - slovenská iniciatíva pre trvalo udržateľnú sieť spolupráce" financovaný z prostriedkov Programu cezhraničnej spolupráce Maďarská republika – Slovenská republika 2007 – 2013.

Cieľom projektu bolo podporiť cezhraničnú spoluprácu organizácií a inštitúcií a vytvoriť základňu pre tvorbu spoločných ideí, plánovanie a aktivity vo vyšpecifikovaných oblastiach spoločného záujmu. Pre podporu spolupráce v čo najširšom možnom zábere boli pre zainteresované subjekty organizované semináre v troch rôznych oblastiach: Ekonomika a energia, Kultúra a turizmus, Životné prostredie a prírodné bohatstvo.

Semináre poskytli príležitosť pre identifikáciu spoločných problémov, spoločné plánovanie, ale najmä vytvorenie rozsiahlej platformy pre vyhľadávanie partnerov. Pre

spracovanie vysoko kvalitných projektov a ich úspešnú implementáciu boli v projekte zahrnuté školenia so zameraním na spracovanie projektov, riadenie projektov a aplikáciu princípu vedúceho partnera v oboch krajinách dotknutých projektom. Výsledkom projektu je naďalej nepretržite prevádzkované fórum pre vyhľadávanie partnerov na oficiálnej stránke projektu: www.huski.org/sk

2. Projekt BIOMASA

V rámci programu INTERREG IIIA –HUSKUA, bol v roku 2007 podporený projekt BIOMASA, ktorého nositeľom bola Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. Partnermi projektu boli najmä Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös a ďalšie súkromné subjekty bez poskytnutia finančného príspevku.

Krátkodobým cieľom projektu je zmapovanie energetického potenciálu biomasy spolupracujúcich pohraničných oblastí, pomoc pri tvorbe vyvíjajúcej sa cezhraničnej spolupráce v oblasti výroby a využitia obnoviteľných energií a tvorba energetického modelu biomasy. Podá sa konkrétny návrh na koordinované energetické využitie biomasy a vytvorí sa cezhraničný klaster biomasy. Počas projektu sa synchronizuje pracovnú činnosť aktérov dvoch štátov.

Dlhodobým cieľom projektu je na základe vedeckého výskumu vytvorená sieť výrobcov a spotrebiteľov biomasy s cezhraničnou spolupracou, aby sa lepšie využívali miestne energetické zdroje, zvýšila sa bezpečnosť dodávky energie, znížila sa závislosť od importu energie susediacich pohraničných krajoch a zaťaženie životného prostredia z dôvodu výroby energie.

3. Projekt POKLADY BEZ HRANÍC

V rámci programu CBC HU-SK 2007-2013 bol v roku 2009 schválený projekt Poklady bez hraníc, ktorého vedúcim partnerom bolo Múzeum Jána Thaina v Nových Zámkoch a partnerskými organizáciami boli Tekovské múzeum v Leviciach, Xantus János múzeum v Györi, Magyar Nemzeti Múzeum-Matyás Király Múzeum Visegrád, Duna Múzeum Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum v Esztergome.

Projekt je zameraný na sprostredkovanie našich spoločných historických hodnôt formou putovných výstav a prezentácii činnosti jednotlivých partnerských múzeí. V rámci projektu štyria partneri sú zapojení do prípravy štyroch tematicky odlišných výstav a jeden partner zorganizuje úvodnú konferenciu spojenú s prezentáciou zainteresovaných múzeí.

4. Projekt NÁKLADNÁ KOMPA ŠTÚROVO-OSTRIHOM

V roku 2009 bol z rovnakého programu podporený projekt Nákladná kompa Štúrovo-Ostrihom. Celkové náklady projektu sú 4,5 mil. €. Hlavným partnerom projektu je mesto Ostrihom a partnerom na slovenskej strane je Kolpingova rodina Štúrovo, n.o. Kompa môže priniesť pomocou investorov vytvorenie nových pracovných miest. Prevádzka kompy odbremení cestu č.10, ktorá kvôli závodom v Ostrihome je vystavená obrovskej záťaži v podobe kamiónovej dopravy.

4.2.3 Projektové návrhy

Významný priestor pre podávanie projektových návrhov bol vytvorený v rámci projektu *Maďarsko-slovenská iniciatíva pre trvalo udržateľnú sieť spolupráce*, kde sa jednotlivé organizácie zo slovenskej ako aj maďarskej strany mohli stretnúť a predstaviť na workshopoch svoje nápady, ktoré je potenciálne možné podporiť v rámci operačného programu CBC HU-SK 2007-2013 Prinášame prehľad o najzaujímavejších projektoch v jednotlivých oblastiach:

Ekonomika a energia

Názov projektu	Spolupráca pri tvorbe a realizácii projektov energetických zariadení na spaľovanie poľnohospodárskej biomasy
Hlavné ciele	Zoskupenie odborných profesionálov, projektových partnerov a subdodávateľov pri analýze a realizácii projektov
Plánované aktivity	<ul style="list-style-type: none">- Analýza prostredia, zdrojov, realizovateľnosti projektov- Vytvorenie dodávateľského reťazca, hľadanie potenciálnych zákazníkov- Vytvorenie základne pre vznik slovensko-maďarského klastra pre využívanie biomasy na energetické účely
Bližšie informácie:	Andrej Keszeli, Michal Kukula Prvý slovenský strojársky klaster

Názov projektu	Šírenie poznatkov v súvislosti s rozširovaním šľachtených energetických plodín (Miscanthus) a analýza využívania
Hlavné ciele	Ciele: <ul style="list-style-type: none">- obsiahle predstavenie energetickej plodiny, ktorá sa už úspešne osvedčila v aplikačnej praxi

	<ul style="list-style-type: none"> - Predstavenie možností využívania - odborná pomoc a podpora pre používateľov
Plánované aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - vyhotovenie, rozmnožovanie odborného-náučnej publikácie - organizácia odborných podujatí - organizácia odborných prednášok - Príprava odborných posudkov pre budúcich pestovateľov - analýza výnosov a podkladov spojených s projektom pestovaním (zasiate pozemky) - predstavenie možností potenciálneho využívania - organizácia spoločných podujatí, informačných materiálov pre potenciálnych používateľov
Bližšie informácie:	Dr. Marosvölgyi Béla University of West-Hungary Cooperation Research centre Kft.

Názov projektu	Cezhraničná dizajnová a inovačná sieť
Hlavné ciele	Podpora cezhraničného inovačného rozvoja v nadväznosti na drevársky a nábytkársky, automobilový priemysel, informatiku vytvorením tvorivého prostredia.
Plánované aktivity	Vytvorenie inkubátorového domu, diseminačné činnosti (napr. dvojjazyčná dom.stránka), organizovanie výskumných a inovačných fór, apod.
Bližšie informácie:	Tamás Angster - Innovation manager Pannon Novum Regional Innovation Agency Nonprofit Kft.

Názov projektu	Medzinárodná kooperačná burza
Hlavné ciele	podporiť ekonomickú spoluprácu medzi subjektmi z SR a MR a tak zlepšiť ich šance pri prenikaní na trhy tretích krajín
Plánované aktivity	Vypracovanie analýz hodnotových reťazcov spoločností pôsobiacich v oprávnenom území a tak určiť odvetvia s predpokladmi na spoluprácu, zorganizovať podujatie zamerané na podnietenie kooperačných vzťahov medzi firmami zo SR a MR a podporiť ich prienik do tretích krajín

Bližšie informácie:	Marek Kaul, Michal Javorek, Naďa Hladká Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu
---------------------	---

Názov projektu	Kooperácia v oblasti dopravy a logistiky
Hlavné ciele	Posilnenie spolupráce medzi slovenskými a maďarskými dopravcami a poskytovateľmi logistických služieb na zvýšenie efektívnosti ich aktivít.
Plánované aktivity	<ul style="list-style-type: none"> - prvé skúsenosti s partnermi - utvorenie spolupráce - príprava partnerských projektov - realizácia partnerských projektov - vyhodnotenie projektov a spolupráce - prezentácia výsledkov pre zúčastnených partnerov - ďalšie možné spoločné aktivity
Bližšie informácie:	Preiner Józsefné - sekretariát Logistický klaster regiónu Sopron

Životné prostredie a prírodné bohatstvo

Názov projektu	Prostredníctvom informácií a spolupráce k spoločnému úspechu
Hlavné ciele	<p>Médiá, tlač osobitne, sú nástrojom informovanosti a majú veľké možnosti i poslanie pri integrácii a rozvoji regiónov. Príloha môže dlhodobým, pravidelným pôsobením, zapojením občanov a ich mimovládnych organizácií, miestnych mienkotvorných autorít vrátane novinárov významne prispieť k zachovaniu identity, ale aj k rozvoju regiónov, nielen ich životného prostredia.</p> <p>Ciele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prispieť k vzájomnému poznaniu a spolupráci novinárov a občanov - prispieť k výmene „best practices“ - umožniť výmenu informácií, verejnú diskusiu a podporiť aktivitu občanov v oblasti ochrany životného prostredia
Plánované aktivity	spoločná príprava a vydávanie mesačnej prílohy v regionálnej a lokálnej tlači, prípadne i na webe, 2 semináre na témy: regionálny rozvoj, ochrana životného prostredia a jej aspekty kultúrne a medzinárodné, spolupráca, poslanie regionálnej a lokálnej tlače pri

	ochrane životného prostredia
Bližšie informácie:	Michal Beňadik Asociácia vydavateľov regionálnej tlače na Slovensku

Názov projektu	Program pre zachovanie génov Topoľa čierneho
Hlavné ciele:	Vytvorenie porastov Topoľa čierneho v inundačnom pásme Dunaja, geneticky preskúmaným rozmnožovacím materiálom Topoľa čierneho, v menších blokoch (5 – 10 ha) na miestach Topoľa ušľachtilého. Účel: znovu navrátenie Topoľa čierneho, ktorý už takmer úplne vymizol z inundačných území, zachovanie ešte existujúceho genetického fondu, so spoľahlivým výskumným, vedeckým pozadím
Plánované činnosti:	Rozšírenie stavov Topoľa bieleho
Bližšie informácie:	Meno: Fekete Teréz Organizácia: Kisalföldi Erdőgazdaság Zrt. (Lesné hospodárstvo malej nížiny a.s.)

Názov projektu	Rozvoj vodnej dopravy
Hlavné ciele:	Po vyregulovaní Dunaja sa v jeho inundácii stala samozrejmosťou kolesová doprava. S tým súvisela výstavba množstva ciest a vo veľkej miere to prispelo k narušeniu oblasti. Toto narušenie by malo byť znížené uprednostnením vodnej dopravy a v rámci nej zvýšenie podielu prepravy materiálu kompami.
Plánované činnosti:	Upraviť rieku aby bola vhodná pre kompovú dopravu.
Bližšie informácie:	Meno: Fekete Teréz Organizácia: Kisalföldi Erdőgazdaság Zrt. (Lesné hospodárstvo malej nížiny a.s.)

Názov projektu	Vývoj produkčnej technológie viníc nachádzajúcich sa v chránených oblastiach a v ich priamom okolí s cieľom obnovenia a zachovania biodiverzity.
Hlavné ciele:	Adaptácia produkčnej technológie pestovania viniča v záujme

	<p>cieľov zameraných na ochranu životného prostredia.</p> <p>Určenie a zabudovanie monitorovacích prvkov do technologického procesu (osadenie miestnych meteorologických meracích prístrojov, aplikácia prognostického programu zameraného na ochranu rastlín, rozbor pôdy, analýza rastlín, nasadenie a ochrana užitočných živých organizmov a pod.).</p>
Plánované činnosti:	<ul style="list-style-type: none"> - Nasadenie automatických meteorologických prístrojov - Používanie počítačového prognostického programu na ochranu rastlín na počítači pestovateľa - Prevádzkovanie siete odborných poradcov - hospodárenie so živinami založené na pôdnom rozbere EUF (výskum uskutočňovaný v 5 ročných intervaloch) - Vyšetrenie listov 2 krát ročne - Nasadenie a ochrana užitočných živých organizmov - Napomáhanie odolnosti rastlín používaním rastlinných kondicionérov - Vytvorenie a prevádzkovanie monitorovacieho systému pre vyhodnocovanie stavu prostredia - Skúšky kvality úrody, predstavenie predností bio produkcie v konečnom produkte - Široká odborná propaganda v záujme informovania producentov aj spotrebiteľov
Bližšie informácie:	<p>Dr. Szóke Lajos vysokoškolský učiteľ</p> <p>predseda kuratória verejnoprospešnej nadácie Zelené Maďarsko (Zöld Mezőgazdaság Közhazsnú Alapítvány)</p>

Názov projektu	Výskyt a rozšírenie európsky významných druhov fauny a flóry v meniacich sa podmienkach prostredia krajiny Podunajska
Hlavné ciele:	<p>Cieľom projektu je na základe detailného krajinnoeekologického výskumu navrhnuť optimálny manažment navrhovaných resp. schválených území NATURA a navrhnuť zaradenie hodnotných biotopov, ktoré doposiaľ neboli predmetom záujmu ochrany prírody a krajiny.</p>

Plánované činnosti:	vymedzenie skúmaného územia, spracovanie metodiky výskumu, realizácia podrobnej interpretácie leteckých snímok a spracovanie máp súčasnej krajinnej štruktúry, hodnotenie historického vývoja krajiny Podunajska, hodnotenie tlakov ľudskej činnosti na krajinu, podrobné mapovanie biotopov v zmysle metodiky mapovania biotopov, mapovanie priestorového rozšírenia európsky významných druhov rastlín a živočíchov v oblasti Podunajska.
Bližšie informácie:	Juraj Hreško, Imrich Jakab, Ivan Baláž Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta prírodných vied

Kultúra a turizmus

Názov projektu	Banícka tematická cesta, „Dedičstvo baníckych tradícií“
Hlavné ciele:	Tematické spojenie oblastí s tradičnou baníckou minulosťou . V Maďarsku obce Tatabánya, Oroszlány, Tata, Dunaalmás, Tardosbánya, Sütto a na Slovensku banícke usadlosti – počnúc bránou „Baníckych miest Felvidéku“, obcou Pukanec (Nitriansky kraj, okres Levice) – až po banícke mestá. Spojovacím článkom je Komárom-Komárno, jedno z miest ryžovania zlata.
Plánované činnosti:	Spoločné výstavy a konferencie po počiatkových výskumoch a vybudovanie tematickej cesty, vydávanie s tým súvisiacich publikácií, letákov, vytvorenie spoločnej webstránky a turistickej ponuky.
Bližšie informácie:	Gábor Magyarics Tatabánya Regional Tourism Association

Názov projektu	Spoločný rozvoj turizmu v medzičiližskom regióne a Szigetköze
Hlavné ciele:	Zvýšenie úlohy turizmu a jeho hospodárskej výnosnosti v prihraničnom priestore 1.Zlepšenie fyzických podmienok aktívneho turizmu

	<p>2. Vytvorenie a vývoj komplexných turistických projektových balíkov zriadením príslušnej spoločnej organizácie a vytvorením on-line systému vývoja a manažmentu projektov</p> <p>3. Rozvoj turistických informačných služieb a poradenstva: vytvorenie Turistického informačného a poradenského centra vo Veľkom Mederi</p>
Plánované činnosti:	<ul style="list-style-type: none"> - Odborné riadenie a kontrola realizácie projektu - Uskutočnenie plánu informovanosti verejnosti - Vybudovanie fyzickej infraštruktúry - Zriadenie spoločnej organizácie TDM - Vybudovanie a prevádzka dvojjazyčného interaktívneho online systému vývoja a manažmentu projektov - Vytvorenie spoločných projektov, komplexných programových balíkov - Vytvorenie a prevádzka popularizačného a obchodného 4-jazyčného informačného portálu - Odborné konferencie, semináre
Bližšie informácie:	<p>Csaba Réti, starosta</p> <p>Samospráva Vámosszabadi</p>

Názov projektu	“DEAF ART CONNECTIONS“ – medzinárodný festival nepočujúcich
Hlavné ciele:	<p>Podpora nadnárodnej mobility osôb pracujúcich v oblasti kultúry a umenia nepočujúcich v rámci európskych štátov , prezentácie kultúrnych a umeleckých diel a produktov nepočujúcich umelcov Európy</p>
Plánované činnosti:	<p>dramatické tvorivé dielne pre deti a dospelých, výtvarné tvorivé dielne, výstava výtvarných prác sluchovo-postihnutých detí a mládeže, workshopy a sympóziá</p>
Bližšie informácie:	<p>Šmehilová Anna, Beláková Marica.</p> <p><i>EFFETA, stredisko sv. Františka Saleského</i></p>

Názov projektu	„Trojmedzník” Medzinárodná balónová súťaž a fiesta.
Hlavné ciele:	Súťažou chceme poskytnúť tradičnú turistickú atrakciu miestnym obyvateľom ako aj návštevníkom podujatia. Využitím miesta, kde sa zbiehajú tri hranice, chceme prezentáciou spolupráce ukázať prostredníctvom regiónov troch štátov silu spoločenstva pri formovaní povedomia a prostredia. Usporiadanie súťaže, ktorá môže prilákať viacerých športovcov z celého sveta a stane sa základom tradície. Prehlbovanie priateľstva medzi národmi, športovcami jednotlivých národov. Rozvoj spolupráce medzi regiónmi a ich reprezentácia. Zvýšenie atraktivity regiónu z hľadiska turizmu.
Plánované činnosti:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizácia, usporiadanie súťaže. 2. Zapojenie dotknutých samospráv do projektu. 3. Zapojenie poskytovateľov turistických služieb z regiónu do projektu. 4. Zapojenie spoločnosti Magyar Turizmus Rt. do projektu.
Bližšie informácie:	Sándor Török Ballon Klub Győr Sport Association

Názov projektu	Spoločná putovná výstava kultúrneho dedičstva
Hlavné ciele:	<ul style="list-style-type: none"> - Prezentácia kultúrneho dedičstva cezhraničných oblastí Slovenska a Maďarska - Interaktívny prístup ku kultúrnemu dedičstvu priamo občanom v obciach a mestách
Plánované činnosti:	<p>Zber historických materiálov pre potreby výstavy (historické dokumenty, odevy, nástroje, predmety, a pod.) preklady, grafické práce</p> <p>Interaktívne formy priebehu výstavy: folklórne vystúpenia, ochutnávka jedál, ukážky prác remeselníkov</p> <p>Putovná výstava: miestom prezentácie budú kultúrne domy alebo rôzne budovy inštitúcií v obciach, aby bol zabezpečený čo najbližší prístup výstavy k občanom</p>

Bližšie informácie:	Bc. Mário Žáčik Tríbečské múzeum v Topoľčanoch
---------------------	---

Názov projektu	Záchrana a obnova kultúrnych pamiatok, ich vplyv na rozvoj turizmu a prostriedky na zamedzenie vandalizmu.
Hlavné ciele:	vrátiť život do kultúrnych pamiatok, vzdelávať deti a mládež v oblasti záchranu a ochrany kultúrnych pamiatok, poukázať na rozvoj cestovného ruchu a jeho vplyv na vandalizmus
Plánované činnosti:	práce zamerané na rekonštrukciu a obnovu kultúrnych pamiatok a ich okolia, organizácia workshopov a vzdelávacích aktivít a návrhy prostriedkov na zamedzenie vandalizmu
Bližšie informácie:	Jozef Blaho, Stanislava Blahová <i>Združenie na záchranu stredovekého architektonického dedičstva nitrianskeho kraja – LEUSTACH</i>

Názov projektu	Archeologické pamiatky na území JZ Slovenska a Zadunajska
Hlavné ciele:	<ul style="list-style-type: none"> - prezentácia archeologických pamiatok na území JZ Slovenska a Zadunajska - zvýšenie ich návštevnosti a využiteľnosti v turistickom ruchu i vzdelávaní
Plánované činnosti:	<ul style="list-style-type: none"> - priama prezentácia archeologických pamiatok v teréne formou prezentačných tabúl a statických informačných prostriedkov - prezentácia archeologických pamiatok formou knižných turistických sprievodcov v rôznych jazykových mutáciách - prezentácia archeologických pamiatok na internetových stránkach
Bližšie informácie:	PhDr. Peter Bednár, Csc. <i>Slovenská akadémia vied – Archeologický ústav</i>

Názov projektu	Železná opona – tematická trasa
Hlavné ciele:	Vytvorenie turistickej tematickej trasy pozdĺž železnej opony

	- ciele: postupnosť trasy; obyvatelia oboch krajín ako turistický potenciál
Plánované činnosti:	Jogistické cvičenia, zaobstarávanie diseminácií (v spojitosti s realizovanými Turistickými trasami za železnou oponou v okolí Sopronu, napr. získanie príslušných povolení v daných lokalitách Projekty, štúdie: projektovanie cyklotrás Charakter investícií: odpočívadlá pre cyklistov, tabule Marketing: publikácie, web Kontakty s poskytovateľmi turistických služieb
Bližšie informácie:	Vera Susovits Szigetköz-Mosoni-sík – LEADER

Názov projektu	ROZŠÍRENIE SVATOMARTINSKEJ EURÓPSKEJ KULTÚRNEJ TEPNY (DOPRAVNEJ SIETE) - VIA SANCTI MARTINI (cesta Sv. Martina)
Hlavné ciele:	Rozšírenie svätomartinskej európskej kultúrnej tepny (cestnej siete tejto dopravnej trasy) cez Stredné Slovensko smerom do Poľska. Dôležitejšie dopravné uzly (maďarské mestá): Szombathely, Pannonhalma a okolie Nitry.
Plánované činnosti:	Počiatkové kroky sa už realizovali. Existuje zatiaľ iniciatíva jednej virtuálnej dopravnej trasy, ktorá spája viacero obcí medzi Nitrou a Novými Zámkami . Koncom roka 2008 došlo k symbolickému umiestneniu „ stopy chodidla „ Sv. Martina v Dvoroch nad Žitavou. (stopy chodidla Sv. Martina symbolizujú túto cestnú dopravnú trasu.)
Bližšie informácie:	Róbert Orbán VIA SANCTI MARTINI

Diskusia

Na základe dosiahnutých výsledkov práce a osobných poznatkov a nadobudnutých skúseností sme dospeli k názoru, že cezhraničná spolupráca má nepostrádateľné miesto pri formovaní a rozvoji regiónu. Existuje mnoho oblastí, v ktorých je cezhraničná spolupráca zanedbaná, avšak definované predpoklady v jej rozvoji fungujú ako dobré základy v jej rozvoji, najmä historická blízkosť a čiastočne prekonateľná jazyková bariéra medzi obyvateľmi slovenského a maďarského pohraničia. Ľudia v týchto oblastiach žijú v susedskej harmónii a často k prekonaniu jednotlivých prekážok bránia administratívne a právne bariéry. Napriek tomu je tu priestor, aby predstavitelia miest a obcí, podnikatelia a tretí sektor pohraničných regiónov ďalej spolupracovali na ich odstránení. A najmä je dôležité vytvoriť finančné nástroje na podporu cezhraničnej spolupráce na úrovni miest a obcí, ktoré sú základom pre ďalší rozvoj.

V rámci projektu *Maďarsko-slovenská iniciatíva pre trvalo udržateľnú sieť spolupráce* sa jednotlivých aktivít projektu zúčastnilo vyše 100 subjektov z oboch strán hranice zaujímajúcich sa o budovanie kooperačných vzťahov prostredníctvom projektových návrhov. Z toho možno usudzovať, že v prípade vytvorenia priestoru sa záujem o danú problematiku prejaví. Je preto potrebné podporovať obdobné projekty pre stretávanie sa a nadväzovanie kontaktov. Aj na základe takýchto stretnutí sa môžu predstaviť a realizovať projekty v špecifických oblastiach. Príklady takýchto projektov sú uvedené v kapitole 4.2.3.

Ďalším dôležitým projektovým návrhom, ktorý je momentálne v prípravnej fáze, je vytvorenie Európskeho zoskupenia územnej spolupráce medzi regiónmi Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Nitrianskym a Trnavským krajom. Takéto združenie je vskutku významným nástrojom pre budovanie cezhraničnej spolupráce, kde sa vytvorí priestor na koordinovanú spoluprácu týchto subjektov. Je predpoklad, že takéto združenie bude výraznou mierou prispievať ku rozvoju Dunajského regiónu na základe pripravovanej Dunajskej stratégie. Odporúčame tento proces vytvorenia EZÚS dokončiť, aby sa vytvorila efektívna platforma pre rozvoj prihraničného regiónu v zmysle Dunajskej stratégie.

Záver

Rozvoj Nitrianskeho kraja závisí od mnohých faktorov. Európska únia na jednej strane pomocou finančného nástroja – Európskeho fondu regionálneho rozvoja podporuje rast ekonomiky, zníženie nezamestnanosti, zvyšuje kvalitu života a znižuje regionálne rozdiely. Más však stanovené svoje priority, kam presne má pomoc smerovať, resp. aké oblasti podporuje. Na druhej strane podpora rozvoja zvnútra musí vychádzať z jeho reálnych potrieb a hľadania nových možností pre rozvoj a zvyšovanie kvality života obyvateľstva.

Na základe výsledkov práce sme zistili, že cezhraničnú spoluprácu môžeme rozvíjať tak pomocou podpory zvonka, teda pomocou EÚ ako aj riešením problémov po vlastnej línii. Identifikovali sme územie Nitrianskeho kraja z pohľadu všeobecných cezhraničných súvislostí, ktoré slúžia ako základný odrazový mostík pri vytváraní a formovaní spolupráce v pohraničnom území. Zosumarizovali sme najmä ekonomický, sociálny a kultúrno-historický potenciál Nitrianskeho kraja, v rámci ktorých môže kraj rozvíjať svoju činnosť. Zároveň sme na základe vybraných subjektov Nitrianskeho kraja preskúmali v ako stave sa nachádzajú vybudované partnerstvá s cezhraničným dopadom.

Pre analýzu sme stanovili relevantné oblasti, v ktorých sme identifikovali slabé, silné stránky, príležitosti a ohrozenia, a to: inštitucionálna základňa a siete partnerstiev cezhraničnej spolupráce, dopravná napojenosť na územie NSK, sociálny kapitál NSK a ostatné oblasti rozvoja.

Stanovené ciele, opatrenia a aktivity vychádzajú zo stanovenej SWOT analýzy. Ciele vyjadrujú a pomenúvajú a navrhujú úlohy, ktorej splnenie v strednodobom horizonte môže pomôcť ku dosiahnutiu identifikovanej vízie kraja v cezhraničnej spolupráci. Opatrenia majú za úlohu byť urýchľovačom pri splnení stanovených cieľov. Jednotlivé aktivity sa zameriavajú na splnenie opatrení a navrhujú konkrétne kroky k dosiahnutiu strategických cieľov.

Domnievame sa, že napriek istému nesystémovému prístupu ku rozvíjaniu regionálnej cezhraničnej spolupráce z pozície jednotlivých subjektov Nitrianskeho kraja, je cezhraničná spolupráca na primerane rozvinutej úrovni. Často sú tieto partnerstvá živé a fungujú dobre s využitým regionálneho a miestneho potenciálu napriek tomu, že existujú prekážky pri ich budovaní.

Práca zároveň môže poslúžiť nad rámec stanovených cieľov, a to ako istá inšpirácia ku formovaniu cezhraničnej spolupráce jednotlivých subjektov, ku vytváraniu alebo aktualizácii koncepčných alebo strategických materiálov potrebných pre systémové plánovanie úloh manažérov projektov, pracovníkov odborov, oddelení, referátov

v samosprávach alebo inštitúciách štátnej správy, vedeckých a iných záujmových združení. Nakoľko sa jedná o pomerne novú oblasť skúmania, je priestor na problematiku veľmi otvorený a jeho pravidelné vytváranie, realizácia, monitorovanie a vyhodnocovanie by malo byť súčasťou každého relevantného subjektu.

V súčasnosti je v Nitrianskom kraji realizovaných viacero projektov, ktoré majú charakter cezhraničnej spolupráce. Aj projekt *Maďarsko-slovenská iniciatíva pre trvalo udržateľnú sieť spolupráce* by mal mať svoje pokračovanie, čo vyplýva z vyhlásenia hlavného partnera a cezhraničných partnerov. Je zrejmé, že cezhraničná spolupráca sa bude aj naďalej vyvíjať, je však potrebné túto formu spolupráce udržať a naplniť zmysluplným a prospešným obsahom. Cezhraničná spolupráca sa tak môže stať významným nástrojom regionálnej politiky Nitrianskeho kraja.

Zoznam použitej literatúry

1. BELAJOVÁ, A. - BALÁŽOVÁ, E. 2004. *Ekonomika a manažment územných samospráv*. 1. Vyd. Nitra: SPU, 2004. 185 s. ISBN 80-8069-458-2.
2. BELAJOVÁ, A., FÁZIKOVÁ, M. 2005. *Regionálna ekonomika*. Nitra: Vydavateľstvo SPU, 2005. 245 s. ISBN 80-8069-513-X.
3. EKONOMICKÝ ÚSTAV SAV, 2010. *Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti*, [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: <http://www.government.gov.sk/data/files/5613.pdf>
4. EUROPEAN COMMISSION, 2010, *The URBACT II Programme, 5th issue*, [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: http://urbact.eu/fileadmin/general_library/URBACT2010web.pdf
5. *EURÓPSKY RÁMCOVÝ DOHOVOR O CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCI MEDZI ÚZEMNÝMI CELKAMI ALEBO ORGÁNMI*, [online], [cit. 2010-07-10] dostupné na: <http://www.minv.sk/?medzinarodne-europske-dokumenty>
6. *EZÚS pracujú v šestnástich oblastiach*, In: *Obecné noviny*, 06/2011. [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: <http://www.inprost.sk/index.php?q=ezus-pracuju-uz-v-sestnastich-oblastiach>
7. FALŤAN, Ľ., 2001. Partnerstvo – výzva a šanca. In: *Spoločná vec: rozvoj-partnerstvo-medziobecná spolupráca*. [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: www3.ekf.tuke.sk/.../Partnerstvo%20a%20regionalny%20rozvoj/Spolocna_vec.pdf
8. FALŤAN, Ľ., - PAŠIAK J., 2004. *Regionálny rozvoj Slovenska. Východiská a súčasný stav*. Sociologický ústav SAV, Bratislava: Interlingua, 88 s. ISBN 80-85544-35-0.
9. GRÜNDLER, J., *Brzdou v rozvoji sú bariéry u nás*, In: *euroREPORT*, roč. 2004, str. 30-31. ISSN 133 5-9762
10. HALÁS, M. 2005. *Cezhraničné väzby, cezhraničná spolupráca. Na príklade slovensko-českého pohraničia s dôrazom na jeho slovenskú časť*. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005. 152 s. ISBN 80-223-2054-4.
11. HALÁS, M. – SLAVÍK, V. 2001. *Cezhraničná spolupráca a euroregióny v SR (ciele, reality, perspektívy)*. In: *Miscellanea Geographica* 9. Plzeň: Západočeská univerzita, 2001. s. 171-180. ISBN 80-7082-805-6.

12. KAČÍRKOVÁ, M. 2005. Partnerstvá a spolupráca medzi sektormi. [online], b.m. [cit. 2011-04-01] dostupné na: <<http://www.ekonom.sav.sk/uplods/jountes/WP05.pdf>>
13. KLAMÁR, R, M. 2005. *Regionálny rozvoj a jeho plánovanie* [online], b.m. [cit. 2011-03-03] dostupné na: http://naturescience.fhfv.unipo.sk/geografia/trendy/regionalny_rozvoj.htm
14. LIPTÁKOVÁ, K., 2007, Ľudský potenciál jako jeden z faktorov regionálneho rozvoja., In: 2.nd Central European Conference in Regional Science – CERS. Košice: Technická univerzita Košice, 2007, str. 609-613. ISBN 978-80-8073-957-7
15. MAGA, J., 2007, Možnosti využívania potenciálu poľnohospodárskej biomasy v niektorých regiónoch Slovenska, In: *Biomasa pre regionálnu energetiku: zborník príspevkov z medzinárodnej odbornej konferencie, Gyöngyös, Károly Róbert Főiskola, 2007, str.82-91.* [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.tf.uniag.sk/biomasa/files/zbornik-text.pdf>
16. MAIER, G. - TODTLING, F. 1996. *Regionálna a urbanistická ekonomika – Regionálny rozvoj a regionálna politika.* Bratislava: Elita, 1999. 230 s. ISBN 80-8044-049-2.
17. MAIER, G. - TODTLING, F. 1992. *Regionálna a urbanistická ekonomika – Teória lokalizácie a priestorová štruktúra.* Bratislava: Elita, 1992. 230 s. ISBN 80-8044-044-1.
18. MATOUŠKOVÁ, Z., 1992, *Úvod do priestorovej ekonomiky.* Praha. VŠE. ISBN 80-7079-506-9
19. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR, *História programu INTERREG IVC,* [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.mhsr.sk/historia-programu/135705s>
20. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR, 2008, *Národné riadenie programu INTERACT II pre programové obdobie 2007-2013,* [online], [cit. 2011-02-21] dostupné na: <http://www.mhsr.sk/programove-dokumenty-6553/128238s>
21. MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR, *Operačný program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika 2007-2013,* [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.sk-cz.eu/sk/uvodna-stranka/materialy-a-dokumenty-materialy-a-dokumenty/>
22. MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR, *Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko 2007-2013*

- Implementačný manuál, 2010. verzia 5* [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: http://www.sk-at.eu/sk-at/downloads/IM_SK-AT_101215_V5_SK.pdf
23. MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2010, *Cezhraničná spolupráca*, [online], [cit. 2010-07-10] dostupné na: <http://www.minv.sk/?cezhranicna-spolupraca>
24. MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2010, *Medzinárodné európske dokumenty*, [online], [cit. 2010-07-10] dostupné na: <http://www.minv.sk/?medzinarodne-europske-dokumenty>
25. MINISTERSTVO VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA, 2010, *Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky*, [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.build.gov.sk/mvrrsr/source/news/files/003994a.pdf>
26. MINISTERSTVO VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA, 2010, *Program cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007-2013 – programový manuál, 2009*, [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://sk.plsk.eu/index/?id=58a2fc6ed39fd083f55d4182bf88826d>
27. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR, 2011. *Medzinárodný vyšehradský fond*, [online], [cit. 2011-02-12] dostupné na: http://www.mzv.sk/sk/zahranicna__politika/medzinarodny_vysehradsky_fond
28. MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, *South-East Europe (SEE) Transnational co-operation programme, 2007* [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.minzp.sk/eu/moznosti-financovania-projektov/projekty-so-zahranicnou-pomocou/programove-obdobie-2007-2013-sf-kf/operacny-program-juhovýchodna-europa/dokumenty/>
29. OECD, 2010, *Regional development policies in OECD countries*, [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: http://www.telecom.gov.sk/index/open_file.php?file=regrozvoj/dokumenty/metodika__oecd_vuc_pd.pdf
30. *Operačný program URBACT II 2007-2013*, [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/298&format=HTML&aged=0&language=SK&guiLanguage=en>
31. *Program cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika, 2008*, [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/clanok/program-cezhranicnej-spoluprace-polsko---sr-2007-2013>
32. *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK 2008-2015*, [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.unsk.sk/showdoc.do?docid=176>

33. *Program interregionálnej spolupráce INTERREG IVC 2007-2013*, 2008. [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.mhsr.sk/programove-dokumenty-6548/128233s>
34. *Program Stredná Európa 2007-2013*, 2008. [online], [cit. 2011-03-22] dostupné na: <http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/clanok/program-stredna-europa-2007-2013>
35. RAJČÁKOVÁ, E., 2005. *Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava : UK, 2005. 120 s. ISBN 80-223-2038-2
36. RAJČÁKOVÁ, E., *Regionálny rozvoj a regionálna politika s dôrazom na Slovensko*, In: ŽIVOTNÉ PROSTREDIE - revue pre teóriu a starostlivosť o životné prostredie vydáva Ústav krajinnej ekológie SAV, číslo 42., str.5-10, 2008
37. REGIONAL POLICY – INFOREGIO, 2007. *The European Territorial Cooperation Objective*. [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag24/mag24_en.pdf
38. REGIONAL POLICY – INFOREGIO, 2011. *The EU Strategy for Danube region*, . [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag37/mag37_en.pdf
39. *Regionálna politika na Slovensku*, 2007, [online], [cit. 2010-06-01] dostupné na: <http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/clanok/regionalna-politika-na-slovensku>
40. REGIONÁLNE ZDRUŽENIE VÁH-DUNAJ-IPEL, 2008. *Stratégia budovania zahraničných vzťahov a cezhraničnej spolupráce Nitrianskeho samosprávneho kraja*
41. RUSNÁK, P., 2001. Typológia stupňov partnerstiev pre regionálny rozvoj In: *Spoločná vec: rozvoj-partnerstvo-medziobecná spolupráca*. [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: www3.ekf.tuke.sk/.../Partnerstvo%20a%20regionalny%20rozvoj/Spolocna_vec.pdf
42. *Strednodobá stratégia zahraničnej politiky do roku 2015*, 9 str. [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: www.viem.sk/uni/euba/of/mm/subory/getfile.php?id=488
43. SCHWARCZ, P., *Rozvojové politiky EÚ – prednášky*. 2009. [online], [cit. 2010-06-11] dostupné na: <http://www.fesrr.uniag.sk/node/543>

44. TUBA, L. – SZOMOLAI, V. – KOVÁCS, L., 2006, *Budovanie partnerstva, miestny a regionálny rozvoj*, [online], [cit. 2011-02-11] dostupné na: http://www.ngoemmanual.org/10_sl.pdf
45. Váti – Maďarská nezisková organizácia pre regionálny rozvoj a územné plánovanie, *Program cezhraničnej spolupráce Maďarská republika – Slovenská republika 2007-2013*. 2007. [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: http://www.husk-cbc.eu/sk/na_stiahnutie
46. Váti – Maďarská nezisková organizácia pre regionálny rozvoj a územné plánovanie, *Spoločný operačný program Maďarsko – Slovensko- Rumunsko – Ukrajina 2007-2013*. 2007. [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: <http://www.huskroua-cbc.net/sk/na-stiahnutie>
47. VÝBOR REGIÓNOV, 2010. *Realizácia EZÚS na miestnej úrovni: prínosy a riešenia problémov*. 2010 [online], [cit. 2011-04-01] dostupné na: http://portal.cor.europa.eu/egtc/en-US/Publications/Documents/EGTC%20Developments%20on%20the%20ground/f_cdr6210-2010_etu_sk.pdf
48. VÝROSTOVÁ, E., 2010, *Regionálna ekonomika a rozvoj*, 2010, Iura Edition, 352 str., ISBN 978-80-8078-361-7

Právne predpisy:

1. Zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja
2. Zákon č. 90/2008 Z.z. o európskom zoskupení územnej spolupráce a doplnení zákona č. 540/2001 Z.z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov
3. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1080/2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja
4. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1081/2006 o Európskom sociálnom fonde
5. NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1082/2006 o Európskom zoskupení územnej spolupráce
6. NARIADENIE RADY (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde
7. NARIADENIE RADY (ES) č. 1084/2006, ktorým sa zriaďuje Kohézny fond

Ostatné relevantné dokumenty a zdroje

1. *Projekt* Maďarsko-slovenská iniciatíva pre trvalo udržateľnú sieť spolupráce – výstupy a výsledky projektu, 2010, dostupné informácie: www.huski.org/sk

Prílohy

1. Územné členenie v rámci CBC HU-SK 2007-2013

